

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXIX рік видання. № 309, березень, 2020

«Борітеся – поборете»,
Василь Забайта

*І ружому навчається,
Щі свого не цурайтесь...*

Т. Шевченко

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Корнелій Ірод,
Іван Кідешук, Іван Ковач,
Микола Корнищан, Микола Корсюк,
Михайло Михайлюк, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Радіу Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія
Redactia:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Християнський ідеал Тараса Шевченка*
- ❖ *Т. Г. Шевченко: А поки те, та се, та оне – злет жар-птиці (II)*
- ❖ *Пере(про)живання геніальності (Рецензія)*
- ❖ *Поетичний універсум молодого Тараса Шевченка*
- ❖ *До 70-річчя Миколи Корсюка:*
 - *Як радісно, коли з волі Бога друг присутній при тобі*
 - *Микола Корсюк – поет «витісненого покоління»*
 - *«Ad honores». Монолог Миколи Корсюка*
- ❖ *Художній світ оповідання Корнелія Регуша «Ложечка»*
- ❖ *Корисний Vademecum*
- ❖ *Юрій Павліш дописав останню сторінку життя*
- ❖ *Українська романістика Румунії: Трилогія Корнелія Ірода «Свято»*
- ❖ *Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (LV)*
- ❖ *«Традиції та звичаї, успадковані від предків, – святиня, яку не слід забувати...» (Інтерв'ю)*
- ❖ *Свято. IV Ворог мого ворога (Уривок з роману)*
- ❖ *Полянські бувальщини:*
 - *Хрест на горі поповуї*
 - *Чо полянці не робят 9 чітвергів пуслі Великодня*

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ХРИСТИЯНСЬКИЙ ІДЕАЛ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Проблема релігійності Тараса Шевченка – чи не найскладніша і найдискусійніша в усій шевченкознавчій науці. Над її розв'язанням працювали і працюють учені різних культурно-історичних періодів, різних галузей гуманітарного знання: філософи, літературознавці, мовознавці, культурологи, богослови. Завдяки їхнім зусиллям створено велику кількість досліджень, у яких з різних ідейно-естетичних позицій з'ясовується ставлення поета до Бога, Святого Письма, Церкви, релігії й віровизнання. Серед найвідоміших – праці Михайла Драгоманова («Шевченко, українофілі і соціалізм», 1879), Василя Щурата («Святе Письмо в Шевченковій поезії», 1904), Гавриїла Костельника («Шевченко з релігійно-етичного становища», 1910), Степана Смаль-Стоцького («Шевченкова містерія. Ювілейний поклін», 1914; «Ідеї Шевченкової творчості», 1914), Михайла Грушевського («З історії релігійної думки на Україні», 1925), Дмитра Бучинського («Християнсько-філософська думка Тараса Г. Шевченка», 1962), Митрополита Іларіона («Релігійність Тараса Шевченка», 1964), Івана Стуса («Релігійні мотиви в творчості Тараса Шевченка», 1989), Євгена Сверстюка («Шевченко і час», 1996), Івана Дзюби («Тарас Шевченко: Життя і творчість», 2008), Дмитра Степовика («Наслідуючи Христа: Віруючий у Бога Тарас Шевченко», 2013) та багато інших. У них безапеляційно стверджується, що своїм життям, творчістю і духовним устремлінням Тарас Шевченко заявив про себе як про безмежно віруючу людину. Однак автори названих вище праць неоднаково трактували розуміння поетом ролі Бога-Творця в земних процесах. Так, професор Степан Смаль-Стоцький відзначав: «Шевченко наскрізь релігійний, він деїст. Однак його релігійність не є догматична, не спутана ніякими путами, не скована ніякими догмами,

компромісовими установами, а жива, стихійна, як саме життя»¹. В іншому тоні про релігійність Шевченка висловлювався Митрополит Іларіон (Іван Огієнко): «Шевченко був людиною щиро й глибоко релігійною, а його «нарікання» на Бога були випадковими і виходили виключно з його розпачу, в який він впадав через ймовірно тяжкий стан життя і всієї України, і свого власного»².

Треба відзначити, що навіть у радянському шевченкознавстві, яке категорично представляло поета безбожником, послідовним борцем проти релігії і церкви, крізь товщу заполітизованих тверджень, хай і не зовсім впевнено й аргументовано, все ж таки пробивалися думки, відмінні за своєю суттю від офіційних ідеологем, як, приміром, висловлені академіком Олександром Білецьким в Інституті російської літератури 9 березня 1960 р., а відтак опубліковані у збірнику праць дев'ятої наукової Шевченківської конференції: «Особливо легковажно вирішується питання про атеїзм Шевченка. [...] Майже на кожній сторінці своїх поезій Шевченко звертається до Бога – то з жалями і благаннями, то з прокляттями і погрозами. Справжній атеїст, в якого відсутня ідея «Бога», навряд чи стане так робити»³.

Сучасні дослідники, вчитуючись у кожен Шевченків рядок, поринаючи у зміст його малярських творів, намагаються до найтонших нюансів розібратися в усьому, що стосується релігійних поглядів геніального поета й мислителя. Однак про однозначність висновків у цьому архіскладному й багатоаспектному питанні ще не йдеться, позаяк окремі положення потребують подальшої розробки й уточнення або узгодження з тими ідеями, які з'явилися значно раніше.

(Продовження на 4 с.)

¹ Смаль-Стоцький С. Ідеї Шевченкової творчості / Степан Смаль-Стоцький. – Львів, 1914. – С. 11.

² Митрополит Іларіон. Релігійність Тараса Шевченка. – Вінніпег, 1964. – С. 98.

³ Білецький О. І. Завдання і перспективи вивчення Шевченка // Зб. праць дев'ятої наук. Шевченківської конф. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961. – С. 19 – 20.

ХРИСТИЯНСЬКИЙ ІДЕАЛ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

(Продовження з 3 с.)

Визначний український релігієзнавець, професор Анатолій Колодний відзначає: «Світогляд Т. Шевченка має надто складну мозаїку різних відтінків. Одні його твори дають право для висновку про те, що він був релігійною людиною, інші – для твердження, що його вільнодумство має чітку іррелігійність в її людиноутверджувальній зорієнтованості. Саме це мало місце у спробах довести, що Т. Шевченко був воювничим атеїстом. Це ж спостерігається й нині, коли в різних виданнях з'являються статті, які обстоюють глибоку релігійність поета...»⁴. При цьому вчений вважає, що поетові був властивий «антирелігійний скептицизм», позаяк у його творчості звучать докори Богові за його байдужість і примирення із соціальним злом, висловлюється невіра в його всемілість і всеблагість. Загалом розмірковування ученого балансують між двома близькими за значенням, але не тотожними узагальненнями: Шевченко – не атеїст, Шевченко – не глибоко віруюча людина, що так чи так не конкретизує істинної суті віри поета-християнина, його справжнього ставлення до Бога й Божої правди та її виявлення в церковній обрядовості.

Літературознавець Оксана Яковина стверджує, що «протягом творчого життя відбувається еволюція релігійності Шевченка: від пантеїстичного розуміння Бога (рання поетична творчість) через елементи богоборства («Як умру, то поховайте») до конкретизації Його в образі Ісуса Христа-«сердцеведця» у щоденнику, листах і поезіях пізнього періоду»⁵. А мистецтвознавець і письменник Марко Роберт Стех, автор широко відомого проекту «Очима культури», в 64-му його випуску, зауважує, що Шевченко до і після заслання кардинально відмінний, оскільки у завершальний період творчості радикально змінилася не лише тематика творів поета, а й мова, стилістика та засоби вираження⁶. При цьому дослідник відзначає: «Шевченкове розуміння Бога не містичне, а глибоко людяне і заземлене; для нього головним аспектом Бога є Бог антропоцентричний, Бог-людина, Христос, а теж і його матір,

пренепорочність якої ніяк не применшена тим, що в поемі Шевченка вона не постає в канонічній іпостасі діви. Богоборство Шевченка, заперечення офіційної церкви, а насамперед казенного російського православ'я, знаходило протизагугу в особистій глибокій релігійності. Віддаленому Візантійському Саваофові він протиставляє Христа як утілення любові, самовіддану і трагічну Марію та Бога природних народних вірувань»⁷.

Що стосується закидів про богоборство поета, його численних докорів і звинувачень на адресу Бога, то стилістика тих творів, у яких вони звучать, нагадує дух пророцьких, євангельських і апостольських книг із численними запитаннями до Бога про несправедливості і кривди, що панують у світі. Хіба й благочестивого Іова із Старого Завіту, який через тяжкі фізичні страждання часто нарікав на Господа, теж вважати богоборцем?

На моє переконання, релігійні погляди Тараса Шевченка треба сприймати як цілісну систему, що склалася у свідомості не богослова, а поета-романтика і людини, котра у своєму житті, немов християнський великомученик, витерпіла так багато страждань і принижень, але не втратила віри в Бога й до кінця зберегла чистоту своєї душі в безмежній любові до людей, заповіданій Ісусом Христом.

Український геній, як ніхто зі світових класиків, возвеличив гідність людини, став на захист покривджених й упосліджених. Свідомий своєї виняткової місії, посланої небесами, саме він мав цілковите право проголосити:

Воскресну нині! Ради їх,
Людей закованих моїх,
Убогих, нищих... Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово⁸.

Тому з такою безпосередньою прямою поет благав, звертаючись до своєї Музи:

Моя порадонько святая!
Моя ти доле молодая!

⁴ Колодний А. Бог і Шевченківська людина / Анатолій Колодний. – Режим доступу: <https://www.religion.in.ua/main/8691-bog-i-shevchenkivska-lyudina-zakinchennya.html>

⁵ Яковина О. Християнська українська традиція у творчості Шевченка // Шевченківська енциклопедія: В 6 т. – Т. 6. – К., 2015. – С. 645.

⁶ Див.: Стех М. Р. Очима культури. – № 64. – / Марко Роберт Стех. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?time_continue=26&v=tyefxSqvfY0&feature=emb_logo

⁷ Там само.

⁸ Шевченко Т. Подражаніє 11 псалму // Шевченко Тарас. Повне збір. тв.: У 12 т. – Т. 2. – К.: Наук. думка, 2001. – С. 281.

Не покидай мене. Вночі,
І вдень, і ввечері, і рано
Витай зо мною і учи,
Учи неложними устами
Сказати правду⁹.

Процитовані вище рядки із поезій «Подражаніє 11 псалму» і «Муза» сповна розкривають сутність Шевченкового приходу – втілити в художньому слові християнські ідеї милосердя, любові до ближнього і вістителя правди. Може, саме тому Тодось Осьмачка насмілювався зробити такий висновок: «...Шевченко збільшив славу Спасителя як людинолюба. [...] Після Ісуса Христа немає на світі дорожчої людини для людства, як Шевченко...»¹⁰. Врешті, саме життя поета-страдника якнайкраще підтверджує справедливість цієї думки.

Усією своєю творчістю Тарас Шевченко став на захист Правди і Любові – цих істинних християнських ідеалів, що виявили його життєве і творче кредо. За поетом, Бог і Правда – це одне ціле, бо, в його розумінні, де немає Бога – там немає Правди, а де немає Правди – там немає Бога. Тарас Шевченко, за словами Степана Смалья-Стоцького, «знає лише один етичний закон правдивої релігії, який прикладає до всіх людських діл, закон безмежної любові, закон абсолютної, чистої, живої правди-істини і правди-справедливості. Любов і правда – це його Бог, якому одному він поклоняється...»¹¹. Тому так пристрасно лунають заклики поета в «Неофітах»:

Молітесь Богові одному,
Молітесь правді на землі,
А більше на землі нікому
Не поклоніться¹².

У спогадах сучасників Тарас Шевченко постає широкосердним, по-справжньому люблячим і добрим,

який навіть в особистому ворогові бачив людину. Він незмінно керувався принципом християнської етики: «Жити, людей любити, святого Господа хвалити» (за поемою «Царі»). Водночас поет був непримиренним до любові лицемірної і нещирої. Як боговідступництво сприймав він вчинки тих, хто «любить на братові шкуру, а не душу» і кидав їм гнівні слова:

Умийтеся! Образ Божий
Багном не скверніте!¹³

Тарас Шевченко. Звільнення апостола Петра з темниці.
1833 (?). С.-Петербург.
Папір, італійський олівець, сепія,
вугіль.

Християнську ідею «Людина – образ Божий» Тарас Шевченко застосовує до своїх оцінок стосунків у людській спільноті. До всесвітньо відомого твору «І мертвим, і живим...» він обрав епіграфом слова із Першого послання апостола Іоана: «Хто каже: «Я люблю Бога», а брата свого ненавидить, той говорить неправду» (глава 4, вірш 20), посилюючи тим самим ідею «братолубія» – одну з основних в усій своїй творчості, що найвиразніше сконцентрована у вірші «Злочинаючих спина...», написаному 27 травня 1860 р.:

Злочинаючих спина,
У пута кутії не куй,
В склепи глибокі не муруй.

А доброзичливим рукам
І покажи, і поможи,
Святую силу ниспошли.

А чистих серцем? Коло їх
Постави ангели свої
І чистоту їх соблюди.

А всім нам вкупі на землі
Єдинодуміє подай
І братолубіє пошли¹⁴.

(Далі буде)

⁹ Шевченко Т. Муза // Шевченко Тарас. Повне збір. тв.: У 12 т. – Т. 2. – К.: Наук. думка, 2001. – С. 262 – 263.

¹⁰ Осьмачка Т. Думки (Із шпитальних нотаток) / Тодось Осьмачка // Слово: Зб. українських письменників в екзилі. – Вип. 1. – Нью-Йорк, 1962. – С. 294 – 295.

¹¹ Смалья-Стоцький С. Ідеї Шевченкової творчості / Степан Смалья-Стоцький. – Львів, 1914. – С. 11.

¹² Шевченко Т. Неофіти // Шевченко Тарас. Повне збір. тв.: У 12 т. – Т. 2. – К.: Наук. думка, 2001. – С. 251.

¹³ Шевченко Т. І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє // Шевченко Тарас. Повне збір. тв.: У 12 т. – Т. 1. – К.: Наук. думка, 2001. – С. 350.

¹⁴ Шевченко Т. Злочинаючих спина... // Шевченко Тарас. Повне збір. тв.: У 12 т. – Т. 2. – К.: Наук. думка, 2001. – С. 339.

Євсебій ФРАСИНЮК

Т. Г. ШЕВЧЕНКО: А ПОКИ ТЕ, ТА СЕ, ТА ОНЕ – ЗЛЕТ ЖАР-ПТИЦІ (II)

А поки те, та се, та оне... Ходімо просто-навпростець До Ескулапа на ралець – Чи не одурить він Харона І Парку-пряху... І тойді, Поки б химерив мудрий дід, Творили б, лежа, епопею, Парили б скрізь понад землею, Та все б гекзаметри плели, Та на горище б однесли Мишам на снідання. А потім Співали б прозу, та по нотах,	А не як-небудь... Друзе мій, О мій супутниче святий! Поки огонь не захолюнув, Ходімо лучче до Харона – Через Лету бездонну Та каламутною Перепливе, перенесем І славу святую – Молодую безвічну. Або цур їй, друже, І без неї обійдуся – Та як буду здужать, То над самим Флегетоном	Або над Стіксом, у раю, Неначе над Дніпром широким, В гаю – предвічному гаю, Поставлю хаточку, садочок Кругом хатини насаджу, Прилинеш ти у холодочок, Тебе, мов кралу, посажу. Дніпро, Україну згадаєм, Веселі селища в гаях, Могили-гори на степах – І веселенько заспіваєм...
		(15 лютого, С-Петербург)

Якщо взяти до уваги зловісний стан здоров'я Шевченка у даний момент (15 лютого 1861) та відповідний цьому стану душевний неспокій, то просто виривається з глибинної-глибини душі не менш драматичне запитання: якою внутрішньою міцністю, яким непохитним самостриманням потрібно володіти, щоб просто вибухнути таким всеохоплюючим оптимізмом, що в мірі унеможливити навіть фатальну кончину, та із заразливою усмішкою запропонувати «сестрі»-«дружині святих»-Музі таку неочікувану витівку: **«А поки те, та се, та оне.../ Ходімо просто-навпростець/ До Ескулапа на ралець – / Чи не одурить він Харона/ І Парку-пряху?...»** Це мирське «ставлення» до прадавніх Божеств та ще в дусі народного гумору впливає з тонкого тлумачення Шевченком давніх вірувань грецького та римського релігію, але й тодішньої релігійної складової царського самодержавного устрою. Тоді священнослужителі та з ласки Божої й «вожді» тих народів часто піднімали словесні сходи до їхнього Божества, тільки щоб спустити і залучити те чи інше Божество до забезпечення незмірних їхніх привілеїв. Це гостро засуджував український Праведний, за що важко постраждав (Див. «Неофіти»). Людина повинна спрямовувати свої життєві стремління у прямому відношенні до Правди, а Шевченко пішов з самого дитинства цим шляхом і зовсім не випадково життєво-буттєва дорога відповіла йому в стократ.

Тому що жевріла ще, мабуть, у його душі надія на можливе одужання, або, скоріше переконаний, що заслужив на духовну вічність, просто захотілось, подібно казковому солдату, покепкувати над противною кістлявою косеношею!..

Вживаючи імена визначних особистостей грецько-римської культури (Ескулап) та міфічних персонажів (Харон, Парка-пряха), поет створює початкові виміри простору і часу, в котрих реальна та уявна площини пересікаються, де кінці і початки зливаються і відкривають можливість нового протягу життєвої дороги: **«І тойді,/ Поки б химерив мудрий дід,/ Творили б, лежа, епопею,/ Парили б скрізь понад землею,/ Та все б гекзаметри плели,/ Та на горище б однесли/ Мишам на снідання».**

Оптимістичний настрій окрилює поета, і з надземних висот він бажає, щоб Муза-супутниця допомогла продовжувати писати героїчну епопею рідного народу, незалежно від того чи буде вона оцінена в Україні у тодішній стані, чи ні!..

У цьому ключі можна розгадати і значення наступних рядків: **«А потім/ Співали б прозу, та по нотах,/ А не як-небудь...»** Епопея народу – це його історія, написана у поетичному баченні, але народу потрібна для дійсного його майбуття справжня (по нотах) своя (проза) історія. Беручи до уваги рівень тодішнього, і не тільки, спотворення історії України, важко знайти інше тлумачення цих рядків.

Здійснивши це, поет вважає остаточно закінченим його Божественне призначення, за що заслуговує славу і незабуття: **«Друже мій,/ О мій супутниче святий!/ Поки огонь не захолює,/ Ходімо лучче до Харона...»**

І знову замовляння-алегорія магічно дозволяє щасливій парі піднятися медовою дорогою, понад забуттям, до омріяного вічного щастя: **«Через Лету бездонну/ Перепливе, перенесем/ І славу святу – / Молодую безвічну./ Або цур їй, друже,/ І без неї обійдуся...»**

Для правильного розвідування даного бажання поета потрібно пригадати дещо з давньогрецького вірування: *греки вважали, що ті, котрі декламували вірші епопей Гомера (гексаметри), прийшовши до Стіксу, були визволені, тобто не переходили в забуття!*

«Сплетені гексаметри» поетом визволяють/впливають його, і він заслужено піднімається понад забуттям до бажаного раю: **«Та як буду здужать,/ То над самим Флегетоном/ Або над Стіксом, у раю,/ Неначе над Дніпром широким,/ В гаю – предвічному гаю,/ Поставлю хаточку, садочок/ Кругом хатини насаджую»**. І тут, у світлому просторі Праведних, злучається початок із кінцем, земне з небесним, реальне з бажаним уявленим: родинна матриця (хаточка, садочок) українського поета-генія Тараса Григоровича Шевченка на вічно зливається з отчою матрицею, вітчизняною (Дніпро, гай), а саме його райською Україною, і разом з ним піднімаються Жар-птицю, щоб у незабутті закарбувати матрицю української духовності.

Онтологічно поет та його творчість – простір духовного вияву – входять у інший вимір, вимір вічного інформаційного поля світової культури. Біном Шевченко-Україна, Україна-Шевченко стає найяскравішим світлом української духовності на небосхилі духовного Всесвіту.

Великий Син України збагнув ціну його великої перемоги, але й земної перемоги над огидним свавільним самодержавним непорядком, а це і пояснює безмежність його оптимістичного настрою, він, нарешті, вповні щасливий, і це впливає з останніх рядків: **«Прилинеш ти у холодочок,/ Тебе, мов кралю, посажу./ Дніпро, Україну згадаєм,/ Веселі селища в гаях,/ Могили-гори на степах –/ І веселенько заспіваєм...»**

«Дніпро-Україна» – це проекція у вічності земного-просторового коріння українського народу, включно поета, «веселі селища в гаях» – це проекція його родового коріння, а «могили-гори на степах» – це

проекція духу Предків, що своїми героїчними подвигами та духовним надбанням виховують майбутні покоління.

В такому райському саду здійснюється і його останнє найпалкіше бажання: як наречену на подушку, посадити довгождану супутницю життя у холодочок біля власної хатини. Здійснивши свій Великий Обов'язок перед Великою Ріднею, поет прагне власного людського, родинного щастя.

Останній рядок – **«І веселенько заспіваєм...»** – можна вважати проекцією Краси української душі у Всесвіті. Шевченко виховувався в сумно-веселому дусі української народної пісні, знав їх безліч і співав з неабияким хистом, де б тільки не випадала нагода. Заспівати веселенько з дружиною-Музою означає відкрити українській духовності щасливий життєвобуттєвий протяг, а кінцеві крапки сугерують його безмежність.

*

Закінчуючи висвітлення ліричної спадщини Великого Кобзаря, головню створеної після повернення із заслання, у баченні плюралістичних підходів до вивчення творчості Шевченка відчуваю випробування вражень або навіть переконання, що прочитав святі послання Праведного Батька до своєї великої української сім'ї. Кожний текст-вір – це мудре спостереження історії-життя-буття українського чи іншого народів, з нюансами, притаманними кожному зокрема, але загально-дійсними для міжлюдських відносин і для історичного просування всіх, незалежно від часу і простору.

Непростимий осуд неправди чи саркастичне висміювання її, іронія чи самоіронія – це глибокий душевний біль Праведного перед приниженням людської гідності, а ще більше перед самоприниженням, перед зрадництвом, головню з боку верхівок суспільного устрою, перед свавіллям чи оманю, головню в політичних або навіть релігійних стосунках.

Кожний текст – це «дружнє посланіє» і побратимам всього людського роду, з котрого, посланія, у прямому чи в підтекстовім значенні впливає певне повчання, завжди основане на Правді. З цієї точки зору, Шевченко висловлює Правду у вічі будь-якому винуватцю, головню у вічі очільників долі та волі народів.

Таким чином можна твердити, що підходи до глибшого вивчення лірично-розмислюючого меседжу його творів є спонукальними у кожному історично-культурному циклі, вони можуть завжди слугувати початками бодай розширення світогляду нинішнього та майбутніх молодих поколінь, але тільки на засадах Правди!..

Галина ХОМЕНКО, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ПЕРЕ(ПРО)ЖИВАННЯ ГЕНІАЛЬНОСТІ

[Pagini ale șevcenkianei din România. Ediție bilingvă / Prefață de profesor universitar dr. Octavia Nedelcu; Cercetarea izvoarelor, antologare, studii introductive, traduceri, rezumate, note și comentarii de Ioan Rebușarcă, Profesor onorific al Universității din București și al Universității Naționale “Iuri Fedkovych”, Cernăuți. București: RCR EDITORIAL, 2016-2017. V. 1. 696 p.; V. 2. 590 p. || *Сторінки румунської шевченкіани. Двомовне видання: У 2-х томах / Передмова університетського професора д-ра Октавії Неделку; Вивчення джерел, упорядкування, вступні студії, переклади, резюме, примітки та коментарі Почесного професора Бухарестського університету і Чернівецького університету ім. Юрія Федьковича Івана Ребошапки. Бухарест: RCR EDITORIAL, 2016-2017. Т. 1. 696 с.; Т. 2. 590 с.]*

Напевно, кожен, хто хоча б торкався унікальної по-статі Тараса Шевченка, мимоволі відзначав парадокс: особистість, з якою асоціюється вся українська нація, висунута не так у простір канонічної класики, упорядкованого, надійного простору культури, як на територію постійної турбулентності, що стає особливо відчутною в кризові часи. Тепер ще виразніше, ніж у (пост?)революційну епоху Миколи Хвильового, Миколи Зерова, Михайля Семенка, постає проблема, пов'язана з його відповідністю/невідповідністю викликам сучасності. З тим, чи зможе сучасна людина відшукати відповіді на свої запитання в його книгах, з тим, чи зможе сучасний дослідник адаптувати до його письма сучасні методики, з тим, як серед множини методологій обрати ті, які дозволять розгледіти миттєвості чи деталі, що раніше залишалися не поміченими... Це непокоїть не тільки українців в Україні, але й в усьому світі, а також тих, для кого Україна стала місцем подій, які визначають долю світу (реакція світу на рух опору українців у їх відстоюванні своєї гідності – індикатор гідності самого світу). Як доказ тому студії Джорджа Грабовича «Шевченко як міфотворець. Семантика символів у творчості Тараса Шевченка» (1991), «Шевченко, якого не знаємо. З проблематики символічної автобіографії та сучасної рецепції поета» (2000, 2014), Леоніда Плюща «Екзод Шевченка: навколо “Москалевої криниці”» (1986, 2001), Богдана Рубчака «Шевченкові профілі і маски: іронічні ролі “я” у поезії “Кобзаря” (1980)» тощо. «Про що промовляє своїм словом Шевченко теперішнім його одногромадянам? Чи існує зараз і чи діє, нарешті, бажана інтерпретаційна модель поетового слова? Відповіді на ці й їм подібні запитання, здається, ще “пливуть” в повітрі» [т. 2, с. 52], – такі думки пронизують студію «Адекватне “прочитання” Шевченкового слова» (2004) відомого вченого з Бухареста Івана Ребошапки. І саме ці питальні конструкції очевидно визначають логіку всього проекту румунської шевченкіани, який б традиційно міг би бути звичайним підсумком історії вивчення Шевченка науковцями ряду університетів Румунії та творчих спільнот своєї країни, з якими вони співпрацюють.

Якщо скористатися сучасною термінологією, можна сказати, що видання – простір перетину тексту-хронології та тексту-антології, що підвладне як аксіологічним переконанням, так і надзвичайній відповідальності професора І. Ребошапки. Тут подано скрупульозно відібраний і впорядкований ним досвід пізнання Шевченка в Румунії від перших наукових жестів у 1894 році, які належать Константину Доброджану-Гері, автору досліджень «Тарас Шевченко», «Митці-громадяни», до останніх, які випадають на 2017 рік. Зафіксований завдяки серйозній роботі з архівними матеріалами, прихованими навіть від допитливого вченого, час у 123 роки як розширює свої межі завдяки студіям про історію імені Шевченка в Румунії, яке вперше з'являється в 1886 році, так і набуває сферичності завдяки іншим важливим датам: перекладу/переказу в 1901 році балади «Причинна» Георгіє Маданом, першому румунському виданню «Кобзаря» в 1952 році тощо. Окрім того, лінійна хронологічність уміщує гетероформатні тексти: відзначений проміжок часу підпорядковує як наукові студії, так і інші надзвичайно важливі жанри гуманістики: найчастіше повторювані переклади поезії Шевченка, поетичні присвяти йому, музику на слова Шевченка, фото знаків та подій, які свідчать про постійне наближення українців Румунії та в цілому румунів як політичної нації до Шевченка.

Власне, мультижанровість, яка могла б сигналізувати про відповідність видання хантологічності нашого часу, засвідчує протилежне. Стаття-передмова до видання «Феномен Тараса Шевченка – у світлі почергових румунських рецепцій», що належить його упоряднику, окреслює непростий досвід визволення Шевченка від імперативу формульності зазвичай ідеологічного змісту чи його аналога – холодного міметичного раціоналізму. Матеріали про Шевченка кваліфікуються упорядником як найбільш якісна робота в просторі шевченкіани вже на підставі їх генеалогії, яка передбачає живу довершеність: Розсипаний у проекті метадискурс та його імпліцитні кореляції дозволяють зауважити впевненість, що Шевченко як її джерело не може спонукати

до квазістудій, чи радше, було б неможливим святотатством, якби до Шевченка наблизився його вдаваний шанувальник. І то не тільки переклади, які сучасний гуманітарій сприймає в контексті «генія друга й дружби» Жака Дерріда за необхідний фактор існування тексту-оригіналу завдяки перекладам, бо все, написане Я існує як послання Іншому, Другові, що виправдане Вавилонським синдромом. Маргінальні жанри видання, які лише торкаються літератури, дозволяють вести мову про особливості румунської шевченкіани: на сторінці 542 другого тому – фото вирізьбленої з дерева скульптури у селі Рускова Мармароського повіту, внизу якої підпис: «Символічна “вісь” духовності українців Мармароши-

ни: Тарас Шевченко, Михайл Емінеску, Іван Ґодинка, загиблий у Грудневій революції 1989 року, яка привела до падіння комунізму в Румунії». В Україні і у світі цей феномен може бути усвідомленим завдяки Революції Гідності, де Майдан – це вірменин Сергій Нігоян, який читає українською «Кавказ» Шевченка. Важливий не тільки румунський контекст, але й румунська версія живого Шевченка, де слово «вісь» асоціюється не так із абстрактною, уявною вертикаллю чи геометричною фігурою, як із живим стовбуром живого генеалогічного дерева, яким струмує жива вода життя, що зберігає свою природу і в артефакті. Її сенс міг би відповідати метафорі дерева як закам'янінню дисемінаційних вод, які зберігають сенс глибин, звідки їх дістають; і коли з них вирізьблюють скульптури, то жага життя цих вод струмує стовбуром, зростаючи як потік та примножуючись: у просторі цього образу Поля Валері та Ж. Дерріда вісь із дерева є тією субстанцією струмування вгору, яка в кожній із трьох особистостей вибухає з примножуваною силою.

У Румунії Шевченко – безсумнівний поет-геній, поет-пророк, унікальний творець нових жанрів мистецтва та нових модусів пізнання, що вимагає нового, нестандартного методологічного досвіду. Серед множини аналогічних пошуків в Україні румунський досвід найближчий до Оксани Забужко: в її студії Шевченко «строго згідно з кантівською дефініцією генія задав свої власні, і то в масштабах цілої культури (критерії аналізу – Г.Х.), так що в шевченкознавстві більше, ніж деінде, методологічно виправданою видається єдино практика герменевтичного підходу – реставрація того,

що, за В. Дільтеєм, можна б назвати “життєвою єдністю” Шевченка» [3, с. 65-66]. В авторів антології феномен геніальності важливий із часів романтиків (чи навіть із XVII століття, яке Альфред Вайтхед назвав часом геніїв) викликає невдоволення як стереотип, метафора з давно відомими конотаціями. Тут намагаються *пережити* як геніальність Шевченка, так і неформульність самого слова «геній» у його екзистенційному сенсі, що виливається в процес інтелектуального споглядання, яке підкоряє собі напружені логічні операції. Словникова дефініція генія/геніальності: «Найвищий ступінь обдарованості людини, виразом якої є творчість, що має для життя суспільства історичне значення»

[1, с. 177], – експлікована в назвах студій: Степана Ткачука «Тарас Шевченко – геній і пророк українського народу» (2003), Михайла Михайлюка «Наша слава, совість і правда» (2004), Івана Ковача «Обличчям до душі народу. Про нашу Мекку» (2007), Миколи Корсюка «Виквіт нації» (2010) тощо. Іntenція переживання дару геніальності поета виявляється за оцінювання досвіду інших інтерпретаторів Шевченка (Іван Ковач «Дмитро Чуб-Нитченко. Живий Шевченко» (2010), І. Ребошак «Найзло-

боденніші заходи стосовно вивчення спадщини Тараса Шевченка» (2009), «Перший крок до пізнання творчості Тараса Шевченка в Румунії» (2012), «Румунське видання монографії про Шевченкову правду» (2013)), які попри все вимагають доповнення/добудовування. Вона також в імпліцитний спосіб присутня в кожному тексті, між якими як давні студії («Спів раба і помста пана» (1914) М. Серещяну, Тарас Шевченко» (1936) Ч. Й., «Великий поет селянства» (1939) Константина Вилкована тощо), так і студії останніх років: «Борець за правду й волю» (2011), «"Садок вишневий коло хати" Тараса Шевченка – промінь світла в казематному темному царстві» (2012), «Заповіти Тараса Шевченка: словесний та художньо-графічний» (2013) Івана Кідешука, «Вплив Кирило-Мефодіївського братства на творчість Тараса Шевченка» (2013) Васіле Моїша, «Тарас Шевченко – творець української літературної мови» (2013) Івана Робчука, «"Кобзар" на вогнищі сталінської інквізиції» (2014) Ірини Мойсей тощо. Тут Шевченко – життєвий згусток, вмістилище «всього», бездонний колодязь образів та ідей, які можуть до безкінечності наснажувати вибір і шукання не лише його нації. (Продовження на 10 с.)

ПЕРЕ(ПРО)ЖИВАННЯ ГЕНІАЛЬНОСТІ

(Продовження з 9 с.)

В Румунії немає відчуття «семантичного елєфантизму та акромегалії» (С. Лем). Його сенс не обмежується лише віднайденням та аналізом фактів впливу на сучасників та відділених від них часовою дистанцією. Як про те можна судити, скажімо, на основі статті Магдалини Ласло-Куцюк «Еволюція мотиву дівчинизведениці у поезії Шевченка» (1998), структурованої цитатою із сїонїста Владїмїра Жаботинського: «...Шевченко залишається тим, чим створила його природа: слїпучим прецедентом, який не дозволяє українству відхилитися від шляху національного ренесансу» [т. 2, с. 15], Шевченко є викликом самим українцям у їх поступї до свободи, що вимагає розуму, який би став вільним, розуму, що потребує неможливої складності варіацій, можливість яких виявляється в темі зрадженої дівчини із дитиною-безбатченком. Шевченкова драматизація покритки супроводжується не тільки зануренням у непростий архаїчний світ, не тільки структурована ідеологією класового чи національного гноблення або сваволї; вона співвідносна з непростю природою людини, яка, не здатна забувати й прощати, вибухає помстою-злочином, що потрясає основи Всесвіту, або стає проповідником учення любові свого зрадженого учнями Сина. Шевченкова покритка перебуває в динамічному вимїрі від осуду/співчуття в «Катеринї» до освячення в «Марїї». Лабіринтному світу зведениць належить у румунській шевченкіанї немало місця: його наповнюють ще одна стаття М. Ласло-Куцюк «Поема Шевченка "Марїя"» (2005), робота І. Ребошапки «Слов'янські "посестри" Шевченкових Катерин» (2011) тощо, які висуюють Шевченка у простір, що його можна було б слїдом за Дерріда окреслити простором *проживання*, того межового пізнання, яке передбачає вияв незнаного й неочікуваного

Антологія дозволяє вести мову про зачарованість Шевченком, яка приводить до операцій над його окремими словами й образами, як у статті І. Ребошапки «Шевченківські конотації метафори *синє море*» (2008). Про бажання розпізнати Шевченка у спосіб винесення його у світовий контекст, що демонструють І. Ребошапка в праці «Тарас Шевченко і Любен Каравелов» (2009), Марїя-Анна Тупан у розвідці «Культурні прояви і самототожності романтичних "я"» (2011), Паул Данку в статті «Тарас Шевченко та його європейські сучасники» (2013), Йон Козмей у студії «Тарас Шевченко – видатний представник українського й слов'янського романтизму» (2014) тощо. Про парадокси біблійної генеалогії текстів Шевченка, як у роботах М. Ласло-Куцюк «Біблійні мотиви в поемі Шевченка «Кавказ» (1996), Степана Ткачука «Біблія і «Кобзар» Тараса Шевченка» (2003), Михайла Га-

фїї Трайсти «"Давидові псалми" у творчості Тараса Шевченка та молдавського митрополита Дософтея» (2014), Євсебія Фрасенюка «Тарас Шевченко: "Царї" – обличчя, яке ридає...», «"Саул" – обличчя, яке жахає», Івана Кїдещука «Актуальність "Молитви" Шевченка: рівноправіє, єдиномислїє, братолїубїє» (2015) тощо. З них можна відчути, що генїальність Шевченка – у його неможсамостї з іншими, у його дарї мислити й відчувати та віднаходити цим мислям і відчуттям такі конотативні еквіваленти, які часто не приступні для розуміння інших, на що не здатні інші, чому залишається тільки дивуватися. Більше того, Шевченко – це спроможність жити по-іншому. У визначенні Ессе Номо Шевченко стимулює рух як до філософії Фрідріха Ніцше, так до євангельської історії Христа й Пілата. Між тим, у Румунії цей перетин визначає Новий Гуманїзм вітчизняного культуролога Мірча Еліаде, авторитет якого засвідчує студія «Обнадїйливий міф про періодичність сходження до світоча» (2002) І. Ребошапки, де робота з текстами Шевченка є не чимось іншим, як виявом потреби людини в сакральному та її дистанціювання від буденного. В Україні необхідність дистанції при наближенні до Шевченка наголошує О. Забужко, якій належать онтологічні докази інакшості Шевченка (ї це за умов деканонїзації та реканонїзації української літератури). Супроти анархічної самоїдентифікації із Шевченком, яка вже стала анахронїзмом, Забужко називає декілька життєвих ситуацій Шевченка, де «такий, як усі» чи «ї я таким був» більше аніж думка далека від істини. Чого варта поезія «Н. Костомарову» із циклу «В казематї» (1847), де заарештований поет дякує Богові за своє сирїтство, за те, що він не має рідних, які б пережили жах його арешту, як це судилося матерї Миколи Костомарова: «І з жалем серце запеклось, / Що нікому мене згадати! / Дивлюсь – твоя, мій брате, мати / Чорніше чорної землі / Іде, з хреста неначе знята... / Молюся! Господи, молюсь! / Хвалить тебе не перестану, / Що я ні з ким не подїлю / Мою тюрму, мої кайдани!» [5, с. 190]. Як пояснити атопічну радість сироти? Такий парадоксальний екзистенціал самоти/(не)абсентеїзму придатний хїба для сучасної філософії запитань. У Румунії відома його можлива інтерпретація у версії Стелїана Ґруї, автора книги «Молитва й прокляття» (1995, 2014): про це її фрагменти «Символ гідності і нескореності» (1991), «Творець української національної доктрини» (1994), «Жінка. Мати. Вітчизна», «Мїстерїя Великий льох», «Пристрасті й міражі» (1995), де Шевченко поданий як ідеальний законодавець суверенної України.

Тут могла б бути доцільною термінологія Гарольда Блума, у фокусї якої Шевченко постав би сильним автором, що структурує національний літературний канон. Тільки в Румунії чужі самі слова «прочитання»/«пере-

прочитання» як модус існування «сильного автора», свідченням чому є вже названа стаття «Адекватне “прочитання” Шевченкового слова» І. Ребошапки. Однак слід зауважити, що вона – сумнів щодо теорії всевладного читача, яка визначає існування тексту в постійно оновлюваній його інтерпретації, що зафіксоване поняттям «імпліцитний читач» Вольфганґа Ізера, яке входить до репертуару Констанської школи рецептивної естетики. У професора Ребошапки сумнів викликають поняття «зразковий», «інформований читач» Стенлі Фіша, які співвідносять досвід відповідального читача, спроможного й покликаного відповісти на запитання тексту, що можливе за процедури подвійного/повторного читання, коли наївне сприйняття дістає корекцію завдяки критичному прочитанню, зверненню до автометатексту, що сигналізує про можливість існування тексту тільки в межах «інтерпретативної спільноти» (С. Фіш), об’єднання обраних знавців. Учений відзначає декілька причин нездатності пізнати Шевченка, з поміж яких пандемія формульного механічного мислення, яке виявляється як у бездумному відтворенні архаїчних суджень про його тексти, так і в апеляції до нових методик. Говоріння про ту ж «інтерпретативну спільноту» в просторі Шевченка є, на його думку, навряд чи можливе: читачами поета були не тільки високі інтелектуали, але простий люд, який сприймав Шевченка не так на рівні мислення, скільки інтуїції – того потужного засобу пізнання, що виявляв себе в епохи ірраціоналізму як аналог самого життя. Його сльози над Шевченком не могли оформитися в зразкові філософії системного плану. Однак це та *Volksphilosophie*, у якій грань поміж розсудливістю та пристрастю майже відсутня, і до неї сам Шевченко апелюватиме не тільки в поетичних текстах: вона є об’єктом рефлексій у його «Щоденнику», про що студія Михайла Крамаря «Психологічні погляди Тараса Шевченка» (2014). На її підставі можна виокремити не тільки емпатичний код проблеми «проста людина над “Кобзарем”», алейкод таємничості: філософії останнього часу дозволяють вивести за межі сентиментальної чутливості чи романтичної відчуженості: скажімо, Жак Дерріда відносить їх до таємниці таємниць, виняткового секрету, нерозгадуваної загадки, що дозволяє аналогію «філософія сліз/філософія дару» [2]. Між тим інтенція таємничості сліз над Шевченком знаходить у румунській шевченкіані багато способів вияву. Скажімо, це увиразнення в мовчанні, про що поезія Степана Ткачука «Мовчання і читання» (2005). Як метадискурс текст окреслює піраміду сходження до Шевченка, вищим етапом якої є вже навіть не діалог сердець, не сердечне пізнання, а мовчання при «Кобзарі». Мовчання, безмовність – відповідник магічного синдрому при зустрічі із мовленням поета, що, як пише С’юзен Зонтаґ, готує до «мислення по той бік мислення, яке має виникнути із перспективи традиційного мислення і звичного використання розуму

як немислі взагалі – хоча воно, імовірно, може стати символом нового, “важкого” мислення» [4, с. 24].

Відтак, усі 1286 сторінок «Сторінок румунської шевченкіани» виглядають вартими небайдужих рефлексій. Уже тих, хто знайде тут доповнення до сфери власних наукових шукань. Скажімо, інтерес до філософії смерті спонукає мене до виокремлення студії Євсебія Фрасинюка «Мотив могили у творах Шевченка» (2014); зосередження ж на проблемах 1920-х – есе Панаїта Істраті «Свято Тараса Шевченка в Каневі» (1928). Хоча видання може стати територією несподіваних відкриттів для будь-кого, як, наприклад, студії «Шевченківський образ Перебенді в контексті європейського романтизму» (2002) М. Ласло-Куцюк чи «Смисл персоналізації Шевченком універсальної метафори смерті-весілля» (2007) І. Ребошапки раптом дозволили наблизитися до Хвильового, сигналізуючи про можливу перспективу винесення антології на територію *пере(про)живання*.

Румунський досвід долучення до Шевченка вартісний особливими корекціями, наголосами, відтінками, доповненнями в просторі шевченкіани світу. Але найбільш важливий сам принцип занурення в Шевченка: тут Шевченко незмінно залишається унікальним спалахом української духовності, яка вписала Україну в світову культуру, митцем, поетом неможливої тривоги й неспокою, особливої чутливості й напруги, волі до супротиву будь-яким моделям ярма, що асоціюються з екзистенцією гострого вчування й пильного вдивляння в життя, життя власне й інших, в усій його складній сферичності. Він поет-геній, що стимулює постійний інтерпретаційний неспокій. Румунський проект спонукає до довіри цій істині. І то не тільки тих, кому потрібні поети-генії.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред.. В. Бусел. К.-Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. 1440 с.
2. Дерріда Ж. Дар смерті / Пер. и комент Ю. Азаровой // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: теорія культури і філософські науки. 2009. № 579 (1). С. 3-25.
3. Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу / Вид. 2-е, переглянуте і доповнене. З додатком матеріалів дискусії 1998-1999 років. К.: Видавничий Дім «Комора», 2017. 302 с.
4. Сонтаґ С. Естетика безмолвия / Пер. с. англ. Н. Кротовская // Сонтаґ С. Образцы безоглядной воли. М.: Ад Маргинем Пресс, 2018. С. 7-43.
5. Шевченко Т. Кобзар / Ідея перевид., післямова А. Рудзицького; комент. Є. Нахліка; ред.. С. Захаркіна; ілюстр. В. Седляра. 2-е вид. К.: Дух і літера-Майстер книг, 2016. 552 с.

Іван КІДЕЩУК

Поетичний універсум молодого Тараса Шевченка

До 180-річчя першої появи «Кобзаря»

З нагоди 2000-ліття Різдва Христового та 160-ліття першого видання «Кобзаря» Тараса Шевченка за фінансовою підтримкою Рівненської міської ради здійснилася публікація факсимільного перевидання його унікального безцензурного примірника 1840 року, збереженого у науковій бібліотеці Санкт-Петербурзького університету і виданого Академією Наук України у 1962 році. Унікальне видання «Кобзаря» містить дві післямови: «„Кобзар“ Тараса Шевченка 1840 року: Біографія книжки» д-ра філологічних наук Василя Бородіна та «Шевченкові думи про Україну: літературна традиція, національна ідея» кандидата філологічних наук Петра Лобаса.

У першому виданні 1840 року заприймаємо сутність великого майбутнього «Кобзаря»: його ідейну прозорість, пристрасне її вираження, неперевершену художню поетику великого романтика, глибоку вірність обітниці рідній Україні, долі-недолі свого народу, тонкі почуття до серця народу, любов до рідної історії і нескінченних жертв, любов до Бога та до ближнього. Недаремно дослідник першого «Кобзаря» В. А. Бородин відзначає, що Шевченко «швидко завоював читача подібно так, як Байрон сказав, що наступного дня він... прокинувся знаменитим» (Післямова 1, с. 233), а сам цензор, росіянин Петро Корсаков, який під криптонімом «П. К.» поставив печатку друкувати нецензурований «Кобзар», у журналі «Маяк» писав: «У стихах Шевченка много огня, живого чувства, глубокого, везде дышит в нем горячая любовь к родине. Вообще... талант неподдельный» (П. Лобас, Післямова 2, с. 263). Показовим є й відзначення О. С. Афанасьєва-Чужбинського: «Поява „Кобзаря“ миттю розвіяла апатію і викликала любов до рідного слова» (Післямова 1).

Перша книжечка Шевченка з чудовою символічною назвою «Кобзар» спрямовує увагу на народного співця, лірника, на «сліпі неборачи», які, наче гомерівські аеди, несли у світ Боже слово та людську правду про минуле й сучасне свого народу. Більше того, у столиці Росії вона відкривається українським духовним маніфестом-присягою «Думи мої, думи мої» колишнього кріпака, що став вільним, талановитим поетом і художником та

співцем нещасної долі своїх земляків, що колись були вільними і славними козаками.

Цей надзвичайний «Кобзар»-скарб пощастило мені пристарати у моїх подорожах в Україну, й я вирішив поділитися своєю безмежною радістю з нашими читачами у цей величний ювілейний рік 180-річчя від його першої появи 1840 року, через два роки після звільнення молодого Шевченка з кріпацтва і його вступу до Академії мистецтв, коли поет пробудив велике захоплення читачів всього лише вісьмома творами: «Думи мої, думи мої», «Перебендя», «Катерина», «Тополя», «Думка», «До Основ'яненка», «Іван Підкова» і «Тарасова ніч», які зразу запали у душу людей теплими почуттями до долі українського народу, до рідної України, землі обездолених людей-сиріт, де живе щиросердечний народ, якому поет шле свої «думи»-діти, запевняючи, що дома їх зустріне «слово ласкаве», а, може, й слава:

Думи мої, думи мої,
Квіти мої, діти!

Виростав вас, доглядав вас –
Де ж мені вас діти?..
В Україну ідіть, діти!
В нашу Україну,
Попідтинню, сиротами,
А я тут загину.

Там найдете щире серце
І слово ласкаве,
Там найдете щирю правду,
А ще, може, й славу...
Привітай же, моя ненько!
Моя Україно!
Моїх діток нерозумних,
Як свою дитину.

У цих роздумах поет як вірний син свого народу переживає всі його нещастя та проливає сльози за рідну землю, яку носить на чужині у своїй душі, переймаючись незгасною журбою, яка породжує «Думи...»-сповіді його присяги перед Богом, своїм народом та ненькою Україною і надіється, що вона розділить його душевну щирість: «Привітай же, моя ненько! Моя Україно! Моїх діток нерозумних/ Як свою дитину», які з далекої чужини летять журливою піснею, щоб кобзарі могилами співали і несли до Бога невиліковну журбу рідної України, як свідчить поема «Перебендя», в якій наявне своєрідне *alter ego* Шевченка, якого було перейменовано Кобзарем, як із самого початку всі його звали за особливу ху-

дожню майстерність книжечки, її ліричну меланхолійну чутливість:

Перебендя старий, сліпий	Нема йому в світі хати;
Хто його не знає?	Недоля жартує
Він усюди вештається	Над старою головою,
Та на кобзі грає.	А йому байдуже...
А хто грає, того знають	Сяде собі, заспіває:
І дякують люде:	«Ой не шуми, луже!»
Він їм тугу розганяє,	Заспіває та й згадає,
Хоть сам світом нудить.	Що він сиротина,
Попідтинню сіромаха	Пожуриться, посумує,
І днює й ночує;	Сидячи під тином.

Життєдайна природа, народний побут, втіха і сум, лиха доля, історичне минуле народу, – все відгукується в душі Перебенді, лине з його уст до неба:

Отакий-то Перебендя,	Про тополю, лиху долю,
Старий та химерний!	А потім – У гаю;
Заспіває про Чалого –	На базарі – про Лазаря,
На Горлицю зверне;	Або, щоб те знали,
З дівчатами на вигоні –	Тяжко-важко заспіває,
Гриця та веснянку,	Як Січ руйнували.
А у шинку з парубками –	Отакий-то Перебендя,
Сербина, Шинкарку,	Старий та химерний!
З жонатими на бенкеті	Заспіває, засміється,
(Де свекруха злая) –	А на сльози зверне.

Цьому зверненню до неба та народу допомагають природні сили: «Вітер віє-повіває,/ По полю гуляє./ На могилі кобзар сидить/ Та на кобзі грає./ Кругом його степ, як море/ Широке, синє:/ За могилою могила,/ А там – тільки мріє».

Кобзар нишком на могилі мріє про таїнства землі, а його думка «орлом сизокрилим літає» на розмову з Богом:

Старий заховався
В степу на могилі, щоб ніхто не бачив,
Щоб вітер по полю слова розмахав,
Щоб люде не чули, бо то Боже слово,
То серце по волі з Богом розмовля,
То серце щебече Господню славу,
А думка край світа на хмарі гуля;

далі він долинає до сонця, питаючи його, «Де воно ночує, як воно встає», потім слухає море, про «що воно говорить», питає чорну гору, «Чого ти німа?». Потім злітає «знову на небо, бо на землі горе...»

Ця легендарна поема про кобзаря Перебендю у збірці Тараса Шевченка присвячена Євгенові Гребінці, великому другові поета, як названому батькові, який, чи-

таючи вірші майбутнього генія до його дебюту, високо оцінював талант Тараса Шевченка, багато піклувався, щоб представити його світу, як поступав і чернігівський землевласник Петро Мартос, друкуючи 18 і 26 квітня 1840 р. тиражем 1000 примірників на свої кошти у приватному петербурзькому видавництві Е. Фішера Шевченкову феноменальну книжку. Є. Гребінка мав вірші Шевченка з 1839 р. «Вітре буйний», «Причинна», «На вічну пам'ять Котляревському», «Тече вода в синє море» та главу «Гайдамаків», які не увійшли до першого видання «Кобзаря», і були надруковані 1841 р. в альманасі «Ластівка».

Поему «Катерина» Т. Шевченко присвятив В. А. Жуковському із вдячністю за його значний внесок у справу викупу 22 квітня 1838 року молодого поета і маляра з кріпацтва, до якої долучилися також О. Венеціанов та художника К. П. Брюллов, який 25 квітня перевів вільного поета до Академії мистецтв.

Поемою «Катерина» Шевченко звертає увагу на тему трагічної долі українських дівчат-покриток, що закохувались у спокусників-москалів, які їх покидали на сором та людський осуд за порушення морально-християнських звичаїв, і вони залишалися без притулку та будь-якого рятівного виходу. Сюжет поеми – трагічний. Закохана Катерина народжує у гріху дитину, а батько й мати цураються її, вона ж з дитиною-безбаченком стає людським посміховищем. Вигнана з дому, дорогою до Москви вона зустрічає свого коханого Івана, офіцера, але він покидає її з дитиною зимою, а заплакана Катерина лишає дитину на шляху людям, а сама кінчає життя самогубством, кидаючись у став. Поет застерігає молодих дівчат: «Кохайтеся, чорнобриві,/ Та не з москалями,/ Бо москалі – чужі люди,/ Роблять лихо з вами». Самотня Катерина, «Як тополя в полі», вигнана батьками і людьми, запитується долі: «Де ж ті люди, де ж ті добрі,/ Що серце збиралось/ З ними жити, їх любити?/ Пропали, пропали!» Устами Катерини Шевченко виражає недолю його героїні й її однокровних:

Єсть на світі доля,	Сріблом-злотом сяють,
А хто її знає?	Здається, панують,
Єсть на світі воля,	А долі не знають –
А хто її має?	Ні долі, ні волі!
Єсть люде на світі –	

Парадоксально, впродовж життя, – каже Шевченко, – всі скучають за долею! На це колишній кріпак сам подає відповідь: «Затоплю недолю/ Дрібними сльозами,/ Затопчу неволю/ Босими ногами».

(Продовження на 24 с.)

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

Як радісно, коли з волі Бога друг присутній при тобі...

Думаючи про шановного нашого Миколу Корсюка, особливо у ці дні його славного сімдесятиліття, мимоволі зринають в пам'яті слова про істинну дружбу, передані Григорієм Сковородою в одному з листів до найулюбленішого його учня Михайла Ковалинського: «...Бог, додавши до життя дружбу, зробив так, щоб все було радісним, приємним і милим, коли друг присутній і разом з вами втішається...»

Без усякого лицемірства, зараз, ретроспективно осмислюючи досі пройдений мною життєвий шлях, зізнаюся, що, незважаючи на вікову різницю між нами двома, після закінчення Корсюком факультету, на протязі послідовних наших робочих періодів, між нами посталла й існувала незмінна ні одним з нас дружба, не демонстрована прилюдно за чашкою кави чи таки ніколи – за склянкою вина, про що я ніяк не жалію.

Дружба між нами, перефразовуючи Сковороду, була «повною й істиною», бо, як відзначав той же Сковорода в іншому листі до Михайла Ковалинського, її зміцненню сприяла «прекрасна [наша – I.P.] добродієність і подібність не самих тільки душ, але й занять» (*підкреслення наше – I.P.*), спільно проведжуваних у журналі «Наш голос», на факультеті, у сурівських публікаціях тощо.

Щиро зізнаюся тепер, що я в душі радів, коли на основі конкурсу екзаменаційна комісія, до складу якої входив і я, з-поміж потенційних кандидатів прийняла на кафедру Миколу Корсюка з максимальною оцінкою. Він уповні оправдав сподівання комісії. З ним було зручно співпрацювати, я згодом розумівся з ним без жодних порад, з одного тільки усвідомленого погляду. Корсюк почав працювати із хорошим знанням викладацької справи, наче б уже був ознайомленим з нею. Як дотошній ретельний та добре орієнтований у злободенних питаннях видавання книг, настільки потрібних культурному розвитку українськомовних читачів, Микола Корсюк всіляко намагався направляти студентів у книжкове, зокрема літературне «русло», прищеплювати їм зацікавлення художньою літературою й виробляти навики на-

лежного, особливо модерного її *прочитування*. Такі його підходи особливо наявними були у сугерованих ним темах для студентських дипломних робіт, у загальних лекціях з української літератури, вповні основаних на модерній літературознавчій ексегетиці, у різноматимичних спецкурсах з літератури.

Діючи, корисне ставлення виявляв Микола Корсюк і під час, на жаль, не дуже частих (не з нашої вини) зустрічей з учнями українських класів Сігетського ліцею, коли в рамках опікунства нашого бухгалтерського українського відділення над тамтешнім

ліцеєм ми представляли викладачам і учням своєрідні виклади, заохочували читати й направляти свої дописи до журналу «Наш голос» (якого головним редактором був Корсюк, а я – співпрацівником).

Удвох та разом із представником марамурського шкільного інспекторату ми провели і кілька спеціалізацій для надання викладачам доуніверситетської шкільної мережі першого кваліфікаційного ступеня професійної підготовки, належно оцінивши викладацькі здібності інспектованих педагогів та подавши їм ряд методичних порад для покращення їхньої праці.

Наостаннє, може, уперше прилюдно зізнаюся, що подумки Миколу Корсюка я завжди сприймав ПАНОМ, бо на протигау інколи гримучих, але оправданих «вибухів», він ніколи нікого не те, що не ображав, але навіть ні словами не скривджував.

Тобі, милий Николайку, як завжди виражалась любляча Твоя рідна мати, від усієї душі бажаю багато здоров'я, і щоб Всевишній виділив нам достатньо часу для взаємного приємного спілкування.

Із щирістю, **Іван Ребошапка**

~~~~~

Редакція «Нашого голосу» приєднується до привітань ювіляру, бажаючи письменнику і нашому колезі – головному редактору журналу «Дзвоник» Миколі Корсюку міцного здоров'я, щастя і невичерпної творчої наснаги.

На многії і благії літа!

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

МИКОЛА КОРСЮК – ПОЕТ «ВИТІСНЕНОГО ПОКОЛІННЯ»

До 70-річчя Миколи Корсюка

*Долаю вершину крутої гори,
Несу на плечах я зірки та комети,
Мене проводжають дерева і трави,
Поєми у серці стирчать, як багнети.*

Микола Корсюк

Микола Корсюк належить до генерації поетів пост-шістдесятників, до поетів «витісненого покоління» (поширенню терміну посприяла антологія «Поети витісненого покоління», впорядкована Іваном Андрусяком і видана в 2009 році видавництвом «Ранок»), до поетів, яких найбільша активність припадає на сімдесяті роки ХХ століття. Поети, які на відміну від шістдесятників, не вдосконалювали соцреалізм, а творили нову для української літератури поетику. «Їхня творчість прямо кореспондує з домінантами європейської поетичної традиції типу Аполлінера, Еліота, Сен-Жон Перса, Неруди та ін.» (Іван Андрусяк).

Микола Корсюк хоч і належить до покоління сімдесятників, до покоління Тараса Мельничука, Василя Голобородька, Григорія Чубая, але його поезію можна уважати поезією шістдесятників, і це не дивно, бо він виріс як поет у душі Ліни Костенко, Миколи Вінграновського, Ігоря Калинця, В. Стуса, Івана Драча, Дмитра Павличка, Василя Симоненка та ін., які намагалися надати нової сили вічним образам і сюжетам. Прикметною ознакою цієї поезії стає авторська присутність у творах. А до того йому добре доступна поезія румунських шістдесятників. Поезія Нікити Стенеску, Чезара Балтаґа, Джордже Томозея, Ани Бландіани, Констанци Бузя, Маріна Сореску та ін., бо Микола Корсюк, перш ніж назвати його письменником, є одним з найбільших українських читачів Румунії, а це те саме, що і літературознавець.

Микола Корсюк навіки зайняв окреме місце у моїй душі ще з юних років, коли я знайшов на полиці сигітської книгарні «Лучаферул» його збірку прози «Чужий біль». Звідки було знати мені тоді, двадцяти-

п'ятирічному верхньорівнянському лісорубові, що через наступні двадцять років Микола Корсюк стане моїм близьким і рідним побратимом по перу, редактором моїх збірок оповідань та казок для дітей «Калинові стежки» та «Дитинства зорі калинові», а також професором-лектором української мови та літератури на українському відділенні Бухарестського університету...

Пізніше Михайло Небиляк подарував мені «Сюжет для новели», а Павло Романюк поетичні збірки «Нащадки сонця» та «Монолог дерева», решту його творів подарував мені сам Микола Корсюк своєю благословенною письменницькою рукою.

Творчість Миколи Корсюка – це не легке-просто читиво, а великі книги, і як всі «великі книги», вони займають своє високоzasлужене місце в українській літературі, бо такі твори народжуються з Вищої Волі, за обставин наскрізь таємничих. «Мені помагає Вища Сила, назву її по давньому: Бог. І дякую», – писав Олесь Гончар. Микола Корсюк обраний митець, і він свідомий цього, саме тому відчуває, що своїми творами впливає на читачів.

Не буде вигадкою чи надмірним компліментом, якщо скажемо про такі чудові й дуже оригінальні прозові твори Миколи Корсюка, як «Серпнева гроза», «Хай завидує світ!», «Поєдинок», «Вітка черешневого цвіту» та інші, що це шедеври української і навіть – чому б ні! – світової літератури.

Хоча Микола Корсюк є досить відомим письменником в українському літературному світі, але, якщо б він народився в Україні (місце народження не зможемо вибирати, на жаль), то сьогодні ми говорили б про нього, як про одного з найвагоміших представників української літератури, але і так Микола Корсюк не закопав свій таланти у землю.

Надіючись на нові шедеври Миколи Корсюка, бажаю йому всього найкращого, свіжого натхнення і багато років прожити!

Михайло Гафія Трайста

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

Тамара НОСЕНКО, м. Київ

«Ad honores».

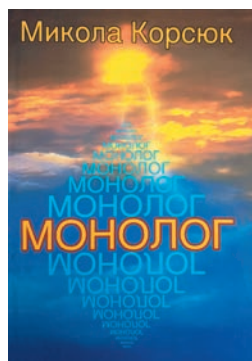
МОНОЛОГ МИКОЛИ КОРСЮКА

Літературна творчість кожного письменника – це своєрідний монолог, який він виголошує перед читачем упродовж усього свого життя. Початок такого монологу одного з найталановитіших українських письменників Румунії, який проклав власні, самобутні шляхи у розвитку національної поезії і прози, Миколи Корсюка, припадає на 1970-і роки, коли він починає працювати редактором у видавництві «Критеріон», де саме його зусиллями побачило світ понад 300 видань творів представників класичної й сучасної української літератури, призначених школярам освітніх закладів країни з українською мовою викладання. До того ж він є автором близько десяти передмов до цих видань – про творчість Лесі Українки, М. Коцюбинського, В. Стефаника, Марка Черемшини, С. Васильченка, А. Головка, Ю. Яновського, О. Довженка та інших. Одночасно М. Корсюк заявляє про себе як поет. Він автор збірок поезій «Нащадки сонця» (1972), «Ворота» (1975), «Монолог дерева» (1980), «Монолог» (2003), «Яйце-райце» (2005), книжечки віршів для дітей «Зайчикова книжка» (2009).

Поетична спадщина М. Корсюка – це своєрідна данина модерним пошукам світової поезії 1960-70-х років; він належить до тієї генерації українських поетів-новаторів Румунії, котрі рішуче відмежувались од практики римування актуальних тем, характерної для частини віршотворців старшого покоління, і котрі внесли в поезію високу культуру художнього письма. М. Корсюк став одним із найяскравіших представників новітньої української поезії Румунії другої половини ХХ – поч. ХХІ ст., чия талановита творча спадщина належить сьогодні до її золотого фонду. Якщо припустити, що мистецьким творам притаманна аура, як це вважав німецький філософ і критик В. Бенямін, то можна стверджувати, що аура поезії М. Корсюка – це потужна мислительська енергія його художнього слова. Поезія М. Корсюка не екстенсивного, а інтенсивного типу. Її інтелектуальна, філософська наповненість сприяла виведенню української поезії Румунії з-під загрози естетичного провінціалізму – вічно актуальної небезпеки для української поезії взагалі. Письменник запровадив цілковито оригінальне поетичне мислення, знайшовши своєрідні художні еквіваленти трактування важливих екзистенційних проблем людського буття (пізнання світу і свого власного «я», осмислення зв'язку і таїни життя і смерті, призначення митця, любов у різних її проявах – до рідної землі, батьків тощо). Поет лірико-філософського харак-

теру, М. Корсюк оперує складною метафоричністю, його твори – це передусім стимул до напруженого мислення. Своім художнім доробком він демонструє, як цілком слушно підкреслив письменник і критик М. Михайлюк, що філософська поезія – це не тільки поезія роздумів і висновків, а найбільше запитань (Див.: Михайлюк М. *Слово про слово*. Видавництво «Критеріон», Бухарест, 1983, С. 61). Якщо виокремити головну мислительську спрямованість думки Корсюка-поета, то можна помітити, що основний предмет його поетичних роздумів – це намагання зрозуміти світ через особисте духовне самопізнання або, як говорить сам автор, «спізнати світ, неначе власну совість». Ця дихотомія «світ – людина та її совість», зрештою, об'єднана одним прагненням поета, щоб світ у його незчисленних іпостасях (і як земна краса, «життя, життя – якого дива сплав», і як «земля – суцільна рана», а буття – «жорстока гра»), відкрився людині мислячій і чуттєвій, мов «отчий дім», «немов розкрита книга». А для цього людина (і передусім поет, бо поет, за словами В. Стуса, «насамперед, добродій») повинна «іти до себе у бою з собою – // До світу, значить, йти усе життя», адже тільки людина, переконаний автор, «завжди винна у світа правоті». І поки «ще кулі свист не замовкає, свисте, // Ще палять книги всім на видноті...», поет, мов міфічний Сізіф, обирає для себе єдину долю: «І вже коли судилось каменюку // Котити вік на кляту скалу, – // Прийми її, свою солодку муку // І піднімай ту брилу чималу» (цикл «Зеленвіра», сонет 6). Автор закликає людину: «в безкорисливій офірі // Знайди для себе смисл в сназі щоденній», і ці слова звучать як духовне кредо Корсюка-поета, що й визначає філософську суть усієї його поетичної творчості, його поетичного монологу. У контексті цієї проблеми цілком оригінально звучить у трактуванні М. Корсюка тема батьківщини, тема рідної землі. Загальновідомою є істина, що у таланту немає штампів. В інтерпретації цієї, здавалось би, суто громадянської теми, поет уникає декларативності, зазвичай, притаманної такого стибу поезії, нав'язливого повторювання відомих суспільній людині сентенцій. У Корсюка вона виражається у патріотизмі, сказати б, інтимному, глибинному, земному, марно ж один із циклів його поезії названо «Пісня землі». Для поета «Вітчизна – грудка землі // і серця клекотіння, // і вись голубина, // і матері сльоза, бо син ще не вернувся...» («Вітчизна»); «Вітчизна – піраміда, а ми її каміння...», вона – «око, а ми – сльоза, // Що падає у наші очі... // Ти – око, ми – зір.»

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

(«Ми і Вітчизна»). Ці приклади своєрідного художнього мислення М. Корсюка можна множити і множити не лише щодо вищезгаданої теми, а й щодо інших важливих для нього тем, присвячених людині «як краплі світового дива», матері, коханий. Загалом же образність поетичного слова М. Корсюка вражаюча, дивовижна своїми глибокими, часом несподіваними асоціаціями. Як уже відзначалось критикою, особливістю художнього письма М. Корсюка і, можливо, найефективнішим засобом тлумачення ним свого поетичного світу є фольклорно-міфологічна символіка, що асоціюється з архетипними сакральними поняттями, як-то: «дерево» («Дерево пізнання», «Дерево життя») – таїна існування світу; «птах» («синій птах») – уособлення творчого шляху, таланту митця, щастя, голосу совісті; «ворота» – втілення власного самоствердження, мрії й ідеалу; «кінь» – символ плинності часу, дороги життя тощо. Яскравим прикладом ідейно-естетичного функціонування цих метафор-символів є, приміром, цикл балад: «Балада дзвонів», «Балада коней», «Балада птаха», «Балада дерев», «Балада трави», «Балада краси», «Балада пірамід», «Балада місця» (збірка «Нашадки сонця»). Але, поряд із високою філософською наснаженістю і напругою смислу і слова, в поезії М. Корсюка пульсує глибоко лірична, ніжна душа поета. Одним із напорчуд яскравих прикладів може бути коротка, але така характерна для ліричного стилю автора поезія, яку хочеться неодмінно процитувати: «Хто до церкви, // хто на храм, // хто до молитовного дому... // А я – до Тиси // і до калини // на претиху // молитву-розмову. // Сплеснула ластівка крилом – // річку перелетіла; // рибка кивнула хвостом – // перепливла. // Чим мені кивнути? // Потойбіч // Україна моя золота, // немов дитинство.» Ліричний струмисько поезії М. Корсюка, незалежно від того, написана вона верлібром чи класичним розміром, характерний своєю виразною сповідальною інтонацією, експресивністю почуттів і, звісно ж, художньо досконалими образами-метафорами, образами-порівняннями, кожен з яких є сам по собі поезією в мініатюрі: «І скрипка місяця у вишині // В тремкій своїй печалі одинока» («Метаморфози»); «Дня літнього злотиста мить // Застигла в сяєві листка» («Осінь»); «хай в очах твоїх лебеді громом спалахнуть»

(«Гріх»); «І серед них обпалене життям, // як чорний крик, самотнє дерево» («Гармонія»). Ця своєрідна образна кристалізація думки, магія слова Корсюка-лірика надзвичайні; ті емоції, те душевне хвилювання, що вона викликає, глибокі й незабутні; той естетичний стан, що його переживає читач, засвідчує, що, створений за законами краси, його художній доробок заслуговує на означення справжньої поезії.

Глибоко індивідуальний почерк вирізняє і малу прозу М. Корсюка, зібрану у книжках оповідань «Роздоріжжя» (1973), «Сюжет для новели» (1977), «Чужий біль» (1985), «Ні бог, ні люди» (2008). На відміну від перших двох збірок, де часом відтворено маловірогідні події, романтично-піднесені ситуації, таємничих персонажів, а також авторські спогади, мрії, роздуми, візія дійсності М. Корсюка в наступних книжках прози прикметна тим, що вона покликана відображати передусім больові точки життя, його суперечності, драматичні ситуації (показовою з цього погляду є назва його збірки «Чужий біль»). Тематика прози короткої форми М. Корсюка охоплює переважно аспекти сільського життя, хоча бачить її письменник по-особливому, зосереджуючи свою увагу не на описі реалій буття, а найперше на розкритті душевних переживань своїх героїв, їхньому внутрішньому світові – такому глибокому, болючому, що охоплює все людське в людині: і страждання, і доброту, і старечу журу в передчутті кінця земного існування. І все це письменник передає через психологію своїх героїв, які у нього, можливо, більше рефлексуючі, ніж діючі. Скажімо, сюжет оповідання «Серпнева гроза» побудований на осмисленні головним героєм, сільським дзвонарем, котрий перебуває на межі небуття через тяжку хворобу, свого обов'язку перед громадою, на розмірковуванні про чужу й власну моральність і гріховність, про справедливість, наслідком яких стали останні в його житті дії на користь людей, супроводжувані навіть тяжким для нього почуттям протистояння Богові.

(Продовження на 18 с.)

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

«*Ad honores*». МОНОЛОГ МИКОЛИ КОРСЮКА

(Продовження з 17 с.)

Заглиблений у душевні переживання своїх персонажів прозаїк і в оповіданнях «Нехай завидує світ!» і «Обмарений», де біль через втрачене кохання, понівечене життя фокусується у монологіях про загублене щастя, про людську несправедливість і жорстокість, монологіях, що стали тут основною формою оповіді. З метою вияснення душевного стану героїв автор навіть гіперболізує напруження, що звучить у болючих монологіях героїв (вони не просто говорять, а часто кричать на весь світ, викричуючи свій біль), і в цьому – сама психологічна структура словесного мистецтва письменника, яке передбачає насамперед драматизм, конфліктність явищ (зло – людське горе, страждання). А це і є, як колись зауважувала ще М. Ласло-Куцук, тією «душевною пружиною», яка примушувала М. Корсюка писати, щоб розряджатись від гнітючого відчуття дійсності. Саме тому він і є яскравою творчою індивідуальністю, яка здатна дати життя творам, що стали справжньою літературною цінністю. Тема краси життя, совісті й душевної доброти, що пов'язана з ідеєю необхідності гармонії людини і природи, звучить в оповіданні «Голуб'ячі висоти», для головного персонажа якого, дивака й романтика Оксена, ці ідеали стали принципами його життя, набагато важливішими, ніж матеріальні цінності чи навіть закон. Моральність людини є ідейним осердям також оповідання «Поєдинок», драматичний конфлікт якого внутрішній, по суті екзистенційний, бо зосереджений на необхідності вибору героя між життям і смертю. Головний герой, самотній, немічний чоловік, тяжко захворівши, розпродує свій нехитрий домашній скарб, але не може ніде прихистити свою стару гніду кобилицю, бо від неї відмовляються всі, навіть цигани. Опинившись у безвиході, старий навіть подумує умертвити тварину, але, не посмівши, зрештою, вчинити такий гріх, залишає її напризволяще в лісі. Переживаючи важкі сумніви, згадуючи свій життєвий шлях, працю, тісно пов'язану з його гнідою (яка колись навіть врятувала його від смерті), старий забирає кобилицю з лісу, хоча це йому самому коштувало життя. Проте такий драматичний фінал навіть у, здавалось би, цілком безнадійній ситуації, все ж вносить світлі нотки у сприйняття подій, породжує у читача певний катарсис, адже, зрештою, в ньому добро все ж перемагає зло. Прикметною особливістю стилю письменника є майстерне розкриття ним психології героя і, зокрема, «стану душі» гнідої (тут можна послатись і на оповідання «Звичайна історія») в уявних діалогах між ними, в яких відтворено суть того внутрішнього поєдинку, який відбувався в душі героя, поєдинку, що означав

вибір між життям і смертю, вибір єдино правильного рішення. Використання М. Корсюком такого художнього прийому, як «оплюднення» (згадаймо О. Довженка), поза сумнівом, сприяло глибшому розкриттю як внутрішнього світу героя, так і всього ідейного змісту твору. Автор зосереджується на долях людей, їхніх переживаннях і в оповіданні «Три дні гостини», де постає проблема взаємин батьків і дітей. Вправний стиліст, автор ощадливо, не вдаючись до обширних характеристик, передає душевний біль старих батьків, бажання яких, їх почуття стали чужими їхнім уже дорослим, але душевно глухим дітям. Внутрішній драматизм, психологію героїв автор майстерно відтворює через тонко нюансовану деталь, обірваність фрази, діалоги, мінливість настроїв. Його фраза чітко продумана, у ній скупі, але напрочуд влучно схоплено суть психологічного й душевного стану персонажів: «старого враз пересмикнуло всередині, і він аж повечорів на виду»; «Сама знаю, що робота, але...», – не показала стара, стискаючи губи, які враз пересмикнулись судорожно в кутиках, а потім задрижали дрібно, немов перед плачем»; «...а батько й собі м'як поволи, як віск на сонці, аж доки в очах не зблиснула скудна сльоза.» З допомогою цих психологічно значущих описів автор спонукає читача до думки, що байдужість дітей веде до спопеління їхніх душ, до моральної глухоти, до знищення родинних цінностей і розриву тих предковичних кривних зв'язків, які є основою людського співжиття і які, власне, означають духовне й національне осердя українців.

Мацканя, колоритна і водночас драматична героїня оповідання «Вітка черешневого цвіту» (квітуча, а згодом прив'яла гілочка черешні символізує своєрідний показник перелому у внутрішньому стані жінки від оманливого емоційного піднесення до внутрішнього сум'яття), переживає душевний розлад, усвідомлення свого безрадісного майбуття, наслідком чого стає її протест проти людей і самої себе. Марія, вона ж Мацканя (образливе, сороміцьке прізвисько, яке дали їй односельці), спалює за собою, своєю незavidною долею всі мости: підпалює рідну хату і рішуче покидає село, йдучи у невідоме майбутнє. Невідоме, але таке бажане для неї майбутнє, яке вона, завдяки своєму раптовому прозрінню, пов'язує з новим життям, з новими для неї моральними цінностями, передусім надією на сімейне щастя, любов, бо, «де немає любові, там немає життя».

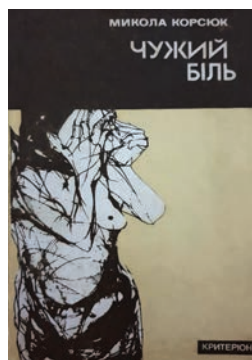
Дещо особіне місце порівняно з рештою новел посідає невеликий прозовий твір-образок «Грушки, грушки...», в якому головна героїня, баба Анна, зображена ескізною, кількома яскравими штрихами: «Все її єство – навколо

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

грушок, бо то її життя». Стара жінка продає (а частенько й віддає за-дурно) грушки в поїзді. Її етико-психологічна еволюція сконцентрована в одній фразі: «Баба облишить це ремесло, бо світ не зійшовся на грошу. Треба душу, розтрачену по поїздах, зібрати.» А душа її розкривається на повну у фіналі, коли автор повідомляє, що в день похорону Івана, якого таємно вечорами навідувала героїня, «дітям за подушне роздавали грушки» (вочевидь, їх роздавала саме Анна). Оповідання приваблює не лише художнім відтворенням внутрішнього світу жінки, а й майстерними описами природи, речей, явищ тощо, пропущених крізь сприйняття старої селянки і втілених у яскраві словесні образи (зорові, слухові, умовно-символічні): «Лавка не скрипить, бо мокра. Що роса на ній – не лихо, швидко висохне. Лиш сонце зійде, запарують спочатку вологі дахи, потім паркани. На погоду. А надовкруг – ранок і такі запахи, такі запахи, – хоч вмирай» або «Око сільське – ротате.»

Глибоке морально-етичне підґрунтя проблематики, проникливий психологізм у зображенні персонажів, майстерність описів, помітно змінений прозовий дискурс за рахунок збільшення внутрішнього мовлення у згаданих вище, вельми показових зразках оповідань М. Корсюка, – все це промовисто засвідчує, що їх автор належить до тієї когорти українських письменників Румунії, котрі, починаючи з 1970-х років, сприяли оновленню української малої прози і котрі заклали міцні основи її успішного розвитку на сучасному етапі.

Творчий монолог Миколи Корсюка триває і на ниві видавничій. Кількома роками раніше із нагоди 170-річчя від першого видання «Кобзаря» Т. Шевченка М. Корсюк упорядкував і видав вибране з поетичної творчості українського поета. У своїй короткій, але насиченій фактами передмові «Виквіт нації», своєрідному представленні «Кобзаря» 1840 року, орієнтованій здебільшого на українців Румунії, М. Корсюк робить і значно глибше узагальнення стосовно ролі поетичного слова Т. Шевченка. Він зазначає, що «Кобзар» «...був, є і залишається настільною книгою для українців усього світу, виразом їхнього національного ества й приналежності до великого народу, велика історична місія якого ще не закінчилась навіть у своїх основних параметрах. Він тільки на підході до неї, і я думаю зараз про те, яке суголосне, актуальне слово Великого Шевченка із соціальними процесами нинішнього часу.» (Див.: Тарас Шевченко. «Кобзар»: До

170-річчя від першого видання «Кобзаря», Видавництво RCR Editorial, Бухарест, 2010. С. 6).

М. Корсюк є також упорядником двотомної антології малої української прози з Румунії «Просвіт» (2009), до якої ввійшли зразки цього жанру 15 українських письменників XX і початку XXI століть (від І. Левинської та О. Масикевича до М. Трайсти та М. Корнищана). Не можна не відзначити концептуальну передмову «Ми і наші книги», а також короткі, але виважені характеристики представлених творів кожного письменника. Загалом же талант Корсюка – літературного критика найповніше виявився у низці його статей, опублікованих на сторінках «Нашого голосу» і присвячених творчості видатних українських письменників: М. Зерова, Ю. Клена, Є. Плужника, В. Підмогильного, О. Теліги, П. Тичини, Ю. Яновського, О. Довженка, Г. Тютюнника, І. Драча та інших. Гадаємо, варто було б видати ці статті окремою книгою; вони, поза сумнівом, явили б гідне доповнення до критичних розвідок про цих майстрів слова, здійснених в Україні. Видавнича діяльність М. Корсюка сьогодні – це його вельми важлива праця на ниві патріотичного виховання молодого покоління українців Румунії в душі любові до рідної мови, культурних традицій, української історії й літератури. Вона пов'язана із функціонуванням журналу для дітей «Дзвоник» (виходить українською мовою). Як головний редактор цього місячника, разом із колективом однодумців М. Корсюк створив дуже цікаве й змістовне видання, в якому українські діти Румунії знаходять багато пізнавального матеріалу, що, поза сумнівом, збагачує їхні знання, пробуджує почуття причетності до національних ментальних і культурних засад.

Отож літературний монолог М. Корсюка, який розпочався кілька десятиріч тому, триває. Ваше талановите слово, пане Миколо, визначає сьогодні обличчя української літератури Румунії, воно відоме також в Україні й інших країнах світу. Хочеться сподіватись, що читач ще не раз причаститься до Вашої високохудожньої творчості, вона потрібна українцям, румунам, потрібна літературі. З ювілеєм Вас, шановний пане Миколо, щедрого творчого ужинку!

Олександра ІГНАТОВИЧ, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

Художній світ оповідання Корнелія Регуша «Ложечка»

(Продовження з № 308)

Ясна річ, в оповіданні «Ложечка» виступає художньою деталлю в опису ситуації, що й розкриває характери жінок, чоловіків, дітей громади, характер і внутрішній світ школяра-підлітка Лукіяна, характер взаємин селян. *Ложечка* стає тим стрижнем, через який розкривається проблематика оповідання, що лежить у морально-етичній площині і стосується взаємин дитини й соціуму, вибору між індивідуальним і загальним, стосунків між дітьми і батьками.

Цікаво, що «квест» Лукіяна може здаватися нібито й безплідним, бо ж хоча він і здобув ложечки, але приніс їх запіздно, вони не придалися (мати відвезла вже Антонету до диспансеру), проте хлопець набув унікальний індивідуальний досвід спілкування й довіри до кола людей, що його оточують. Упродовж усього твору головний герой перебуває у дорозі. І це теж символічно. Дорогу сприймаємо як «місце, де проявляється доля, вдача людини при її зустрічі з людьми...»²³. У дорозі проявилася і вдача Лукіяна – як дуже доброї дитини, помічної, обов'язкової, працелюбною, готовою поступитися своїми інтересами при нагальній потребі. Можна сказати, що він неначе віддзеркалює вдачу усієї громади.

Тож, якщо *ложечку* сприймаємо як символ зовнішньої деталі, бо звертає увагу на зовнішнє, предметне буття людей, то *пиріг*, яким марить протягом усього оповідання герой, – психологічна художня деталь, що показує на бажання дитини, розкриваючи її внутрішній світ: поласувати пирогом (пиріг – не лише символізує їжу, але й звичний для Лукіяна світопорядок, щоденний ритм життя, коли після шкільних трудів слідуватиме розмірене домашнє життя із деякими обов'язками та дитячими розвагами), і пиріг в той самий день він заслужив, як ніхто інший. *Пиріг і ложечка* постають втіленням особистого і загального, між якими вибирає протягом оповідання Лукіяна. Його вибір – у бік загального.

Вочевидь, совість – це така складова, з якою хлопець не може не рахуватися. Удома батьки ще не знають про всі зусилля Лукіяна. Тому мати питає: «*Куди ти, шалапуту, до цього часу телембався?*»²⁴. Відповідати і пояснювати щось дитина вже не має сили. Лише показує ложечку. «*Віднеси борзенько. Щоб ти зараз дома був! Шибенику!*»²⁵ – кричить мати. І Лукіяна, спускаючись берегом у село, думає: «*Чия б ця ложечка була?*»²⁶.

Отже, фінал твору залишається відкритим. Відомо лише, що й удома Лукіянові не вдалося поласувати пирогами. Тому й схожим на пиріг став для нього місяць. Тепер він буде освітлювати хлопцю дорогу, поки той шукатиме господаря ложечки.

Зважаючи на спосіб добору матеріалу та манеру викладу, оповідання Корнелія Регуша «*Ложечка*» тягнє до стильової течії неореалізму²⁷. Адже сюжет у творі розгортається навколо буденної ситуації; до її вирішення прикладаються дитина і простолюд; відповідно в центрі оповіді народний побут та насичення художнього простору побутовими дрібницями; сюжет розвивається динамічно і про колізії не розповідається, а вони показуються, наче занотовуються документально (особливо це виявляється через репліки персонажів); в оповіданні акцентується на промовистих деталях (*ложечка й пиріг*); увага читача фокусується на боротьбі протилежних начал у душі людини (малого Лукіяна); розкриваються особливості характеру хлопця й громади, яка виразно персоніфікується на основі образів (Докіци, Донечки, Марії, Сафати, баби Лікерії, Василяни, діда Морцуна та інших), запропонованих автором; письменник в оповіданні вдається до живорозмовної мови; а означена ситуація не має однозначного завершення.

Цікаво, що в основу руху сюжету покладено *пошук*, як колись у відомій неореалістичній італійській кінострічці «*Викрадачі велосипедів*». Певно, доречно буде нагадати й таке: у фільмі відбувається

²³ Войтович В. Українська міфологія. К., 2005. С. 163.

²⁴ Регуш К. *Ложечка* // Просвіт: Антологія короткої української прози з Румунії: У 2 кн. Кн. 1 / Упорядкув., передмова та дані про авторів М. Корсюка. Бухарест, 2009. С. 418.

²⁵ Там само. С. 419.

²⁶ Там само.

²⁷ Літературознавча енциклопедія: У 2 томах Т. 2 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К., 2007. С. 117.

віддзеркалення батьком і сином негативного вчинку, що мав місце у спільноті – крадіжки їхнього велосипеда. І як украли велосипед у них, так батько викрадає велосипед іншого, а син робиться причетним до ситуації. В оповіданні «Ложечка» теж наявна ситуація віддзеркалення, але тут йдеться про позитивний досвід взаємодопомоги. Твір К. Регуша показує на зв'язки між людиною і спільнотою, окреслюючи їхню взаємозалежність в добродійності. Можливо, такі стосунки в середовищі висвітлюють авторський ідеал, віру в людину. Слушно колись підкреслював художник Павло Бездір: «...мусимо тримати віру. Не лише в себе. У Бога, у доброту ближнього, у нескінченність життя людини, у нагороду, врешті-решт, за всі земні діяння десь там, у вищому вимірі. Та нагорода, або ж її очікування і є тим, що ми всі зevamo надією. Для того, щоб вона ніколи не помирала, мусимо мати ще й любов – найвищий прояв людського єства»²⁸. Власне, про таку любов йдеться у творі Корнелія Регуша і, художньо демонструючи її у взаєминах малої громади, він вдається до найвищих мистецьких реєстрів, вносячи ліричну ноту в оповідь. А ліризація твору – ще одна ознака неореалізму.

Автор твору сповнює оповідання не лише ліризмом, але й огортає іронією, що ілюструє його власний «погляд збоку»²⁹, і яким підмічається риса характеру персонажа, та, що завжди є незмінною, вияскравлюючись найперше в подіях із ложечкою. Так, Антонета при огляді лікаря, котрий їй «щупав пульс, прикладав стетоскоп до грудей»³⁰ – наче б «терпіла тортури сміливо і гордо»³¹; мати дівчинки, зі зрозумілим для читача хвилюванням за здоров'я дитини, надає гіперболізованого значення прохання лікаря про «маленьку ложечку», тож «розклала руки і дзигу крутнулась на п'ятах, мов снувалка навколо своєї осі. Ади, в кухні всіляке начиння, а ложечки... нема! Вибігла збентежена з кімнати...»³². Сповнений іронії вже цитований уривок про вміст Саветиної шухляди, де були «кишеньковий ліхтарик з розбитим оком, бритва, але не ціла – тільки ручка, пляшка без медикаментів..., половинка ножиць...»³³, тобто жінка зберігає усякий непотріб, а необхідного – немає. Савета переконана, що ложечка у неї

знайдеться, проте хаос у її господарці забирає час на пошуки предмета й приносить розчарування Лукіяну. Усмішку викликає перегукування жінок через городи, їхня багатослівність, причитання, згадки якихось подій, які Лукіяну байдужі і недоречні, повсякчасне зникнення з-під носа героя омріяного пирога. Нанизування іронічних спостережень письменником веде до показу в оповіданні іронії долі, яку відчув на собі Лукіян (завершення твору), коли запізно повернувся додому, а потім віддавав ложечки сусідам, і врешті, одна ложечка виявилася зайвою, і він має її повернути, хоча й не може пригадати кому. А батьки вдома старання сина не оцінили.

Таким чином, в неореалістичному за характером оповіданні «Ложечка» Корнелій Регуш на матеріалі, здавалось би, буденної ситуації вимальовує життя всього села, виписуючи: взаємини між дитиною і соціумом; психологію хлопця-підлітка; конфлікт «особисте і загальне» у житті громади й Лукі-яна; взаємини між батьками і дитиною в сім'ї. Усі ці складники ведуть, зрештою, до осмислення філософського – як іронія долі вплітається у вирішення життєвих питань, і як одна людина у своїй простоті й наївності постає джерелом зайвих дій і інтенцій для інших. Отож, за загальною фабулою і сюжетом простежуємо своєрідний підтекстовий елемент: вміння окремої людини віднайти проблему «на рівному місці» і втягнути у цей клопіт усю громаду.

Список використаної літератури

- Войтович В. Українська міфологія. К., 2005. 664 с.
 Корсюк М. Корнелій Регуш // Просвіт: Антологія короткої української прози з Румунії: У 2 книгах. Кн. 1 / Упорядкув., передмова та дані про авторів М. Корсюка. Бухарест, 2009. С. 377-380.
 Літературознавча енциклопедія: У 2 томах. Т. 2 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К., 2007. 624 с.
 Регуш К. Ложечка // Просвіт: Антологія короткої української прози з Румунії: У 2 книгах. Кн. 1 / Упорядкув., передмова та дані про авторів М. Корсюка. Бухарест, 2009. С. 406-419.
 Сирохман М. Павло Бездір: графіка, живопис [Текст]: альбом. Ужгород, 2018. 148 с.

²⁸ Сирохман М. Павло Бездір: графіка, живопис [Текст]: альбом. Ужгород 2018. С. 69.

²⁹ Літературознавча енциклопедія: У 2 томах Т. 2 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К., 2007. С. 437.

³⁰ Регуш К. Ложечка // Просвіт: Антологія короткої української прози з Румунії: У 2 кн. Кн. 1 / Упорядкув.,

передмова та дані про авторів М. Корсюка. Бухарест, 2009. С. 407.

³¹ Там само. С. 408.

³² Там само. С. 408.

³³ Там само. С. 408.

Сергій ЛУЧКАНИН,Інститут філології Київського національного університету
імені Тараса Шевченка (Україна)

КОРИСНИЙ VADEMECUM

**Іван Гербіл. *Substantivul și adjectivul în limba ucraineană contemporană*
(Іменник та прикметник у сучасній українській мові)**

Видавництво Risoprint, Клуж-Напока, Видавництво RCR Editorial, Бухарест, 2019, 154 с.

(Рецензія)

(Продовження з № 308)

Українська лінгвістична традиція виділення частин мови теж тривалий час перебувала під впливом античних граматистів у їх ренесансному варіанті (за середньовіччя в XIII – першій половині XIV ст. представниками логіко-граматичної школи модистів (від лат. *modus* «спосіб») була здійснена спроба на основі латинської мови розкласифікувати слова за частинами мови за однією ознакою – *modus significandi* «спосіб позначення», про що забули аж до кінця XIX – середини XX ст.). Коротенький трактат «О осмихъ частехъ слова» (опублікований 1586 р.) подавав стислі відомості про ті самі вісім частин мови, виокремлених Діонісієм Фракійським: *има*, *рѣчь* (дієслово), *мѣсто имени*, *причастіе* (дієприкметник), *нарѣчіе* (прислівник), *предлогъ* (прийменник), *союзъ* (сполучник), *различіе* (артиклъ). Мелетій Смотрицький вивів із лексико-граматичних класів слів (давніх восьми частин мови) *различіе* як невластиве словеноросійській (церковнослов'янській) мові і запровадив натомість *мѣ(ж)дометіе* («вигук»; очевидно, це зроблено за латинськими граматичними взірцями). В українських граматиках термін «прикметник» уживається з 1893 р.

За шкільною класифікацією виділяють десять частин мови (їх схарактеризовано на с. 9-12), які поділяють на самостійні (ті, що можуть бути членами речення) і службові (ті, що виражають відношення між словами в реченні). До самостійних частин мови належать іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово і прислівник. До службових – прийменник, сполучник, частка й артиклъ (у тих мовах, які його мають). Осібно виділяють вигуки, які не можуть бути членами речення, але можуть самі утворювати речення. Широко відомою також є класифікація слів за частинами мови видатного мовознавця Віктора Володимировича Виноградова (1894/95-1969). На думку цього вченого, частинами мови є тільки повнозначні слова. В його класифікації виділено чотири категорії слів: частини мови, модальні слова, частки мови і вигуки. До частин мови він відносить імена (іменник, прикметник, числівник), займенник, дієслово, прислівник і слова категорії стану (*тихо*; *стало веселіше* і под.). До часток мови, за Виноградо-

вим, належать власне частки, зв'язки (дієслово *бути* і под.), прийменники і сполучники. Не всі мовознавці визнають існування категорії стану як окремого лексико-граматичного розряду слів, в академічному курсі (1969) морфології сучасної української літературної мови (як і в переважній більшості сучасних академічних граматики української мови) слова категорії стану розглядаються в розділі «Прислівник».

Саме тому доречним видається стисла характеристика кожної частини мови в рецензованому виданні, також граматичних категорій (с. 11-12), це буде корисно студентам, адже, на відміну від румунської мови (як і решти романських чи германських) в українській мові відсутній артиклъ, натомість наявна дієслівна категорія виду. Принагідно відзначимо, наскільки точно автор відтворює лінгвістичну термінологію української мови румунською (вид – *aspect*, частка – *particulă* тощо), що робить корисним рецензоване видання і для українських філологів-румуністів з метою чіткого усвідомлення відповідних термінів.

При характеристиці іменника як частини мови автор детально зупиняється на його лексико-семантичних розрядах, не випускаючи уваги навіть деталей. Скажімо, говорячи про іменники – назви істот та неістот (особисто знатиму, що румунською мовою це – *substantive în sufletește (animate) și substantive neînsufletește (inanimate)*), І. Гербіл акцентує (с. 16), що мовна категорія істот і неістот далеко не завжди відповідає науковому розрізнюванню живої і неживої природи: усі назви живої органічної природи (дерев, рослин) належать до категорії неістот, а назви таких неживих істот, як *покійник*, *мрець*, *небіжчик*, а також назви міфічних істот (*Зевс*, *Лісовик*, *Русалка*, *матрешка*, *демон*, *русалка*, *водяник* та ін.), фігур у деяких іграх (*ферзь*, *туз*, *валет*, *кін*, *пішак* та ін.), мають граматичні ознаки назв живих істот – у назвах істот форма знахідного відмінка множини збігається з формою родового, у назвах неістот форма знахідного відмінка збігається з формою називного. Так само немає чіткої межі між власними і загальними назвами. Окремі власні назви можуть переходити в загальні (с. 13-14). Надзвичайно детально розкрито в рецензованій книзі рід, число й особливості відмі-

нювання іменників української мови, не оминаються при цьому й такі специфічні питання як рід незмінюваних іменників (с. 23), «хитання в роді» (с. 22-23 на зразок *зал – зала, птах – птаха, клавіш – клавіша, плацкарт – плацкарта* та ін.; відзначимо, що в деяких давніших виданнях ми знаходили і приклад *санаторій – санаторія*, однак зараз єдино нормативним залишилася форма чоловічого роду цього іменника). На цьому акцентуємо, оскільки подібні приклади і питання часто виносять за зовнішнє незалежне оцінювання з української мови та літератури (аналог Національного оцінювання (Evaluarea Națională) у Румунії з румунської мови та літератури), і його учасники найчастіше роблять помилки в подібного типу завданнях, зокрема, з визначення роду незмінюваних іменників. Так, на с. 23-24 автор доречно наголошує, що серед незмінюваних іменників сучасної української мови власні назви мають рід відповідно до загальної назви, аббревіатури – відповідно до роду основного слова, а серед іншомовних слів назви неістот мають переважно середній рід, а назви істот мають рід відповідно до статі (с. 23: ця *мадам, леді, міс, фрау* та ін.; ми порадили б додати і *доамна, домнішоара*, щоб запровадити ці звертання, коли говориться про румунські реалії, а не використовувати традиційно французькі *мадам, мадмуазель* та под.). Скажімо, у власному перекладі 2007 р. ліричної комедії Михайла Себастьяна «Steaua fără nume» («Безіменна зірка») ми послідовно дотримувалися варіантів *домнішоара, доамна, домнул*, а не використовували традиційні *мадам, мадмуазель, месьє* та под.

Надзвичайно ретельно й всеохопно подано також сім відмінків іменників, кожен із яких відповідає на певне питання, має своє значення і форму його вираження. Важливо, що І. Гербіл не оминає й кличного відмінка (с. 25-26), що за радянських часів перебував у становищі Попелюшки, який упродовж 1933-1990 р. називали «кличною формою» (саме так ми його вивчали під час навчання в середній школі наприкінці 1970-у 1980-х рр.), позбавляючи відмінкового статусу. Адже в сучасній російській мові – шість відмінків, клична форма формально подібна до називного (за кількома винятками – *Господи, отче, владыко*), а «наглядачі» за граматику не могли допустити, щоб в українській мові було більше відмінків, аніж у сучасній російській мові. На необхідності поновлення повноправного значення *відмінок* кличному наголошував у «застійні роки» (1960-1980-і рр.) відомий український письменник, правозахисник і полум'яний борець за красу рідного українського слова Борис Антоненко-Давидович (1899–1984) у книжці «Як ми говоримо» (її створено 1969–1970 рр., однак ми процитуємо її 2-е перевидання 1990 р.): «Не слід за-

бувати, що в українській мові є характерний кличний відмінок однини жіночого роду й чоловічого (прикладі минаємо – С. Л.). Українська класика, фольклор і живе народне мовлення пильно додержуються форм кличного відмінка: «Іди, *Петре*, до тієї, котру щиро любиш» (І. Котляревський); «*Козаче, соколе*, візьми ж мене з собою на Україну далеку» (народна пісня). Із цього можна зробити висновок, що й нам не слід уникати без усяких на те підстав цієї особливості нашої мови» (К., 1990, с. 22). Усе це вельми нагадує історію з виділенням частин мови давньоримськими мовознавцями, які, як ми зазначали вище, усунули відсутній у латинській мові артикль і замінили його вигуком, щоб і в латинській мові було 8 частин мови, як і в давньогрецькій. Однак в останній також наявний вигук!

Детально говориться про поділ іменників на чотири відміни, схарактеризовано специфіку відмінювання іменників усіх чотирьох відмін з твердою, м'якою і мішаною групами в I-II відмінах. Хотілося б лише побажати авторів у майбутньому виданні загального курсу морфології сучасної української мови залучити й відомості з нового видання українського правопису (щойно побачило світ), затвердженого нещодавно Кабінетом Міністрів України за поданням Української національної комісії з питань правопису, у складі якої у 2015-2018 рр. працював і рецензент. Це стосується, зокрема, варіативності/варіативности родового відмінка однини окремих іменників III відміни: *радо-сті/радости, солі/соли, Русі/Руси, Білорусі/Білоруси* та ін. Наведемо це правило з нової редакції «Українського правопису» (2019 року): «Іменники на **-ть** після приголосного, а також слова *кров, любов, осінь, сіль, Білорусь, Русь* у родовому відмінку однини можуть набувати як варіант закінчення **-и** (поруч з **-і**): *гідности, незалежности, радости, смерти, чести, хоробрости; крові, любові, осені, солі, Білоруси, Руси*». Який із варіантів перемаже – покаже час, не дарма Міністерство освіти і науки України дозволило впродовж п'яти років (до 2024 р.) при аналізі відповідей із зовнішнього незалежного оцінювання уникати завдань на подібні правила, або використовувати як нові форми, так і чинні донедавна. Наведемо роз'яснення повністю: «Український центр оцінювання якості освіти пояснює, що ті учасники незалежного тестування, які користуватимуться новим правописом у своєму висловленні оцінюватимуться як правильні. Однак, написання слів згідно з попередніми нормами впродовж ще п'яти років також не вважатимуться помилковими. Екзаменатори лише позначатимуть слова, що не відповідають чинному правопису, але до загального обліку, який впливатиме на сумарний бал роботи, його не вноситимуть». (Продовження на 24 с.)

Поетичний універсум молодого Тараса Шевченка

(Продовження з 13 с.)

На тему дівочої долі замислений сюжет відомої балади «Тополя» (присвяченої П. С. Петровській), побудований за народними образами й мотивами, згідно з якими долю можна наклепати зіллям ворожок, як пробує дівчина, що жде милого козака. Коли мати силує її вийти заміж за старого багатія, вона п'є по два ковтки зілля ворожки, а за третім, недопитим, стає тополею. В народі тополию ідентифікують з лихом, як про це Перебендя співає – «про тополию, лиху долю», мотив якої фольклористи пояснюють усамітненням, оскільки гарне струнке дерево росте, як правило, самотньо де-не-де край доріг, або на полі, слугуючи затишком для козаків, чумаків і подорожуючих. Тополя символізує розгублену самотню дівчину, як і Катерина, що дерев'яне тополею і топиться, коли милий покидає її з дитиною. Іншим символом дівчат служила калина, верба – символом вірних невісток, барвінок – вінком щастя молодого подружжя, лілії – символом краси й чистоти душі тощо.

У «Кобзарі» 1840 року наявна й інтимна лірика про обездолених дівчат, як четвертий вірш-роздум «Думка» («Нащо мені чорні брови») про дівчину-сироту, її нещасну долю: хоч вона – красуня, тратить молоді літа, плаче і в'яне серцем через зрадливу любов, відчувається чужою між людьми, з якими ні говорити, ні порадитись, ні розпитати, ні розказати про біль серця і душі:

Нащо мені чорні брови,
Нащо карі очі,
Нащо літа молодії,
Веселі, дівочі?
Літа мої молодії
Марно пропадають,
Очі плачуть, чорні брови
Од вітру линияють.
Серце в'яне, нудить світом,
Як пташка без волі.
Нащо ж мені краса моя,
Коли нема долі?
Тяжко мені сиротою
На сім світі жити;
Свої люде – як чужії,
Ні з ким говорити;

Нема кому розпитати,
Чого плачуть очі;
Нема кому розказати,
Чого серце хоче,
Чого серце, як голубка,
День і ніч воркує;
Ніхто його не питає,
Не знає, не чує.
Чужі люде не спитають –
Та й нащо питати?
Нехай плаче сиротина,
Нехай літа тратить!
Плач же, серце, плачте, очі,
Поки не заснули,
Голосніше, жалібніше,
Щоб вітри почули...

Коли серце турбується, «Мов пташка у клітці», воно не має волі, не має ні долі, не має щастя й спокою; плач і плач, якого вітри несуть «За синє море» милому «Чорнявому, зрадливому/ На лютєє горе», певне, не як помсту, а як згадку про велике кохання і невігойний біль серця вірної у любові красуні-чорнобривки з карими очима. Тільки християнська справжня любов може переконати в тому, що дійсну любов можна здобути довірою, а ті, хто розбиває людські серця і життя, – грішники, і їх чекає кара Господня.

Такі аспекти Шевченкового поетичного універсуму вперше вирізнялися у дебютному «Кобзарі» 1840 р. чародійною силою поетового слова, поетичною красою української солов'їної мови.

(Далі буде)

КОРИСНИЙ VADEMECUM

(Продовження з 23 с.)

Однак «усі підрозділи Міністерства освіти і науки зобов'язані використовувати новий Український правопис у всій нормативно-правовій документації» уже зараз. Тому в майбутніх виданнях цієї надзвичайно вартісної книги для румунськомовних побажаємо авторів врахувати ці зміни.

Потрібними в рецензованій книзі є розділи, присвячені відмінюванню імен по батькові (відсутні в румунській мові), відмінюванню географічних назв, способам творення іменників, аналізові іменника як частини мови, що також виноситься на зовнішнє незалежне оцінювання з української мови.

Відповідно ретельністю й всеохопністю вирізняється й розділ, присвячений прикметникові української мови, акцентується навіть на таких «нюансах», як взаємоперехід якісних-відносних-присвійних прикметників (*зміїна отрута* – *зміїна душа*; *золоті ворота* – *золоті руки* тощо), на тому що у фольклорі іноді окремі прикметники, що не утворюють ступенів

порівняння (бо мають непорівнювану ознаку), можуть мати форми найвищого ступеню («*живіший* від усіх живих», «*мертвіший* від мертвого» тощо).

Книга виграє оригінальністю прикладів, наближених до румунського читача, фіксуємо серед них слова *Румунія*, *Бухарест*, *Клуж*, *Наш голос* (*часопис*; с. 14) та ін., а також фрагментів із творів двох видатних сучасних українськомовних письменників Румунії – Михайла Трайсти та Михайла Михайлюка.

Насамкінець щиро вітаю і як рецензент і співредактор книги *Substantivul și adjectivul în limba ucraineană contemporană* (Іменник та прикметник у сучасній українській мові) Союзу українців Румунії, і як її один із читачів її автора – доктора, доцента Івана Гербіла з її написанням і виходом у світ, яка стане найкращим *vademecum* для всіх румунськомовних, які як прагнуть опанувати іменникові й прикметникові форми сучасної української мови, так і просто познайомитися з особливостями її граматичної (передусім, морфологічної) системи.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ЮРІЙ ПАВЛІШ ДОПИСАВ ОСТАННЮ СТОРІНКУ ЖИТТЯ

«Не стало поета, и сразу не стало так многого, и это неназванное не заменит никто и ничто», – скільки правди у словах російського поета Євгенія Євтушенка.

Не стало поета Юрія Павліша. У четвер 5 березня він дописав останню сторінку життя і відійшов у вічність.

Не стало людини, яка так сильно любила життя: «Одягають мене/ промені сонця,/ наче надія/, що завтра/ ще житиму...»; «І, все ж таки/ знаю одне:/ що ще живу».

Не стало людини, яка радувалась кожному прожитому дню: «Неспокій мрій/ загадуватий/ заспокоює/ близьку/ далекість,/ що я вдома,/ що я ще вдома», бо «І вчора, і сьогодні алфавіт/ – від коліски до вічності/ ще недописаний./ Кінцеве завтра, не спішися!»

Не стало людини, яка хоча усвідомлювала, що проживає останню пору життя: «Мов багнет,/ увійшов вітер/ у тіло моє./ Вже осінь.»; «На мою долю/ падає останнє жовте листя./ Осінь», але радувалась кожній весні, мов нареченій: «Весна/ перейшла поріг моєї долі/ нареченою».

Не стало поета, який хоча і любив до нестями життя, але і померти не боявся: «Знаю, що живу,/ І тоді помру, коли/ народжуся знову». Він чекав смерті

не зі страхом, а тільки з «тихим неспокоєм у душі», він очікував її, як гарну дівчину, яка прийде до нього «Ангелом./ Прийде ота,/ Котрої ще не бачив».

Останні свої роки Юрій Павліш прожив у будинку престарілих та у різних лікарнях: «Вмирають поети в душі,/ а потім в лікарнях вмирають./ Ховають спочатку вірші, а потім поетів ховають», – писав український поет-шістдесятник Микола Холодний.

Юрій Павліш прожив своє життя чесно: «У праці, у пісні, в любові», як назвав свою першу збірку поезій, бо він перший з усіх українських поетів Румунії надрукував збірку поезій. Тож він один з основоположників української літератури Румунії, він не збирав собі скарбів на землі, де міль і хробацтво нівечить, і де підкопують злодії і викрадають, а будував собі хороми «між буквами», «між рядками», «між сторінками», «між збірками» – «Між збірками – мало,/ бо мало їх, збірок,/ осмеречилось виснагою/ для вічності/ книготрусом». Але хіба дванадцять збірок мало?.. А ще зістався недописаним його Блокнот пам'яті.

«Колись допишу його, легію!» – признався мені при одній з наших зустрічей, але час не мав терпіння і обірвав життя поета на 81 році.

Хай буде Вам, Юрію, земля пухом!

Літературно-культурний календар „Нашого голосу”

БЕРЕЗЕНЬ

2 березня

• 79 років від дня народження Івана Непогоди (1941-2014) – українського поета, одного з засновників Союзу українців Румунії, першого його секретаря.

• 77 років від дня народження Василя Цапівця (1943-2013) – українського письменника, перекладача, голови Сучавської повітової філії Союзу українців Румунії.

6 березня

• 83 роки від дня народження Віргілія Ріцька (1937) – українського письменника, фольклориста, етнографа та викладача.

9 березня

• 45 років від дня народження Івана Гербіла (1975) – українського дослідника та публіциста, доктора філологічних наук.

19 березня

• 81 рік від дня народження Юрія Павліша (1939-2020) – українського письменника, учителя та культурного діяча.

22 березня

• 110 років від дня народження Гаврила Клеппуша (1910-1990) – першого українського письменника Румунії.

25 березня

• 43 роки від дня народження Михаєли Гербіл (1977) – українського публіциста та перекладача, доктора філологічних наук.

30 березня

• 70 років від дня народження Миколи Корсюка (1950) – українського письменника, головного редактора дитячого журналу «Дзвоник», університетського викладача.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

УКРАЇНСЬКА РОМАНІСТИКА РУМУНІЇ: ТРИЛОГІЯ КОРНЕЛІЯ ІРОДА «СВЯТО»

(Продовження з № 308)

Образ Івони у романі «Передодень»

У другій книзі роману «Передодень» зустрічаємо Івону заміжньою жінкою, доброю господинею, роботящою: «Бувало, покладе немовля на межі у холодок під якийсь кущ, а з ним ще одне-двоє, що ледве лазять, і сапає або жне під пекучим сонцем цілісний день, та й не гірше інших».

Ставши матір'ю, Івона не зів'яла, навпаки, розквітла, материнство додало їй тих чарів, котрі надають жінкам ніжність, спокусну таємну усмішку, а zarazom наганяють з очей шорсткий сухий погляд ялових овець. Але Дорін Ілаш відчував, що в її душі тліло приховане невдоволення, вночі, після денної втоми, він пригортав Івону до своїх грудей так само тепло й любовно, як і на початку. Івона, можна було твердити, звикла жити з ним, може, навіть полюбила його, бо з нетерпінням ждала Ілаша, коли він, змушений ділами, виїжджав з дому на довший час, та в усьому зберігала вона певну холоднувату відстань, ніколи не давала почуттям повного розмаху, який міг би вирвати кольку з Ілашевого серця. Ілаш поміняв поступово доброту і лагідність на суворість. Одного разу так побив її, що пролежала цілий день, а вночі народила передчасно мертву дитину і сама мало не загинула.

Корнелій Ірод проникає глибоко у психологію своєї героїні, розкриває драму втраченого назавжди її кохання до Петра Горбача, драму її присилування вийти за Ілаша Доріна – драму проданої жінки, котра перетворюється у збайдужілу, самолюбну, душевно покалічену і морально спустошену людину, яка живе тільки ради грошей та багатства, яким керує вона, а не Ілаш, і це її тішить, задовольняє...

Коли Ілаш втікає від легіонерів, котрі хочуть його застрелити (Івона цього не знає), вона сама працює, аж куняє на ногах, і навіть не має часу довго лютувати, бо ще й одне не закінчить, як треба за інше братися. «Хіба на самоті, серед безмежного золотого моря, смикаючи серпом жмут пшениці чи нахилившись, щоб обняти перевеслом важкий сніп, давала волю думкам. (...) У ті хвилини Івонині думки не надібали ні Ілаша, ні маєток, ні поле, ні худобу,

а летіли до батьківського дому. (...) Там смеркало, цвіркуни підтохкували дівочому серцю, доки потіком знов розносився Петрів свист. «Агі!» – лякалася й сердилася у той же час Івона». Тільки в доброму настрої, тільки на самоті її думки злітають і шукають втрачене кохання – шукають Петра на самоті. Івона думала, що за стільки років її зачерствіла душа майже вигнала Петра або, вірніше, осівся він у той куток душі, де спить її покійне дитинство. Скільки часу Петро був у тюрмі в Сучаві, кожна поїздка у місто була для неї сумним святом.

Дівочі роки не вернуться, а діти остаточно прив'язали її життя до Ілашевого. Петра нема, колишньої Івони теж давно вже не стало – «чому ж тоді її думки збожеволіли і сполошено літають болючими стежками? Невже довша Ілашева відсутність дала їм змогу поблукати? Чи повставши проти несправедливості, вирішили завоювати собі волю?»

Ради своїх дітей Івона терпить все, розбивається роботою до знесилення, марнує свої молоді літа коло Ілаша, тільки щоб їм було добре, щоб захистити їх від злиднів, щоб вивести в люди, щоб кожному забезпечити по дві-три фальчі землі на той день, коли будуть женитись чи віддаватися.

Ілашевого повернення Івона чекає тільки тому, що не могла сама впоратися з маєтком, і на подвір'ї, як кажуть, бракувала чоловіча рука, і в хаті не пахло чоловіком, а не з інших причин. Ілаш зізнається Івоні, що не овець ходив купувати, а ховався від легіонерів, а вона задумала скористатися такою нагодою, щоб захопити вищість у сім'ї та господарстві. Для неї, думала вона, це замінить – у малій, розуміється, мірі, бо повністю не зможе – спотворене її життя, вкрадене щастя. «Не вийшла за того, котрого любила, промарнувала свої молоді літа, народила п'ятеро дітей! Чи не так? Тоді хоч відтепер заживе по волі свого серця: чоловік і діти хай слухаються тільки її, а маєток хай росте і росте, навіть якщо для цього прийдеться працювати день і ніч, а то й кривдити інших. Будь-кого!»

Івона знала, що повага в Златні, як і всюди, залежить від багатства, а вона таки здобуде людську повагу, заставить всіх поважати її – а разом з тим і сім'ю Дорінів – одним тільки майном. Якнайбільше землі, худоби, грошей!

Івону гріє думка, що коли стане багатую, Аспазія, яка щасливо живе з Кулуном, не буде вже мовчки співчувати їй, доброзичливо жаліти невдале або, вірніше, небажане нею одруження, і не буде час від часу заспокоювати її лагідним голосом: «Е, кумо, Ілаш таки порядний чоловік, хоч дуріє й він іноді, як всі чоловіки...», коли бачила Івону побиту. Хай вже не кумає їй! Що коли Ілаш хрестив їхніх дітей? За це Аспазія має право щоразу тикати своє щастя їй під ніс? Ніби: «Ой, яка я щаслива, бо віддалася за любого!..» Нічого-нічого, вона теж матиме чим похвалитися і допикати: багатством, грішми!

Івона не зразу взяла віжки у свої руки, щоб не збудити в Ілаша підозріння, але й не хотілося їй втратити таку сприятливу нагоду. Заклопотаний і зажурений, Ілаш задоволено відпускав своїй жінці деякі зі своїх обов'язків. Разом з цим на її сторону переходила і певна частина ініціативи, що поступово підкріплювало її вищість. Те, що Ілаш не чинив майже ніякого опору, а слухняно виконував усі накази, спонукало Івону поводитись з ним непристойно, а іноді навіть грубо.

Ілаш навіть не запитував себе, що спричинило таке різко відмінне ставлення Івони до нього. Іноді й не замічав цю зміну і, здавалось йому, що завжди так було або принаймні так повинно бути.

Івона часто гризла Ілаша різними доріканнями, як, наприклад, горіхом, посадженим Ілашем у день їхнього весілля, який не вродив жодного горіха: «Ади, твій горіх, – каже нераз Івона, – найвищий в саду, а користі з нього, як з пса сала...» Говорила вона так, коли не була задоволена якоюсь Ілашевою роботою і хотіла довести, що то не єдине погане діло її чоловіка. А коли тільки так, щоб уколоти Ілаша, Івона не згадувала горіх, а чіпалася чогось іншого, але так повертала слово, щоб Ілашеві було ясно, що вона має на увазі горіх і не щось інше: «Ти диви, – казала, приміром, вона, – яка старенька, згорблена яблуня, посаджена твоїм дідом, а сивна, аж гнеться...»

Після мобілізації Івона не журиться військовою долею Ілаша, правда, він не написав їй жодного листа, не дав жодної вістки, а її гризе те, що Ілаш сильно побив колишнього примаря, а той покладеться тепер на її голову. «Бо одній, без чоловічого захисту всяке може трапитись». Вона не хоче миритись зі Скрипеем, а викрутитись і не заплатити тому нічого, як Ілаш, який викручувався стільки років і таки не дав грошей легіонерам.

Івона звикла господарювати сама. Було навіть приємно знати все у своїх руках, не виконувати нічиї накази, не гаркатися з ніким. Своєму татові вона відрізала з самого початку, коли той хотів хазяїна грати, і

вкінці – не без сварок і погроз, – що обійдеться вона і без нього. Не вижидала вістки від Ілаша, думала про нього все рідше, бо була повністю захоплена численними господарськими ділами, постійним намаганням придбати якнайбільше грошей. Тому, коли Ілаш просить її в листі, щоб відшкодувала сусідам за стодолу, яку він підпалив, вона вибухає гнівом: «Я його заставляла стодолу людям підпалювати?!» Нізачо у світі не дасть вона таку купу грошей! У крайньому разі, дасть Пасюні навесні, якщо вона не буде мати, баницю-дві кукурудзи і трохи олії, а ніякі гроші, ніяку стодолу!

Коли Скрипей реквізував Івониних коней та вози, вона зі злості пише Ілашеві листа, в якому намагається висказати йому все, що не висказала протягом стількох років віч-на-віч. «Раз купив він її – хай не думає, що вона забула! – а ціною купівлі був маєток, тоді хай знає, що маєток належить їй, і тільки вона, Івона, і ніхто інший, може розпоряджати ним, як їй хочеться!», але вона не дописує свого листа, бо саме в ту ніч її обкрадають.

Івона усвідомлює, що без грошей, накопичених трудом довгих років, вона вже нічим не відрізняється від сусіди Пасюні чи від Аспазії Кулуневої, її охоплює розпач, а життя здається безглуздом, і немає ніякого смислу боротись за щось, будь воно навіть за щастя рідних дітей. Зосталася їй земля та маєток, але гроші не ростуть на городі, щоб знов їх зібрати та скласти у скриню, треба почекати не один рік, а Івона не була певна, що знайде в собі сил на нове чекання, на інші довгі роки важкої нерадісної праці.

Але ніби цього не було досить, Івону примусили («Як ти смієш протистояти судовому рішення?!» – горлав на неї Скрипей) відпродати писареві заповідарма олійницю і не лише прес та решту устаткування, а й одержані як плату сім'я, олію і навіть макуху, через не знати які Ілашеві борги. Після цього вона нічого не пам'ятала, хоч відчувала біль сильного удару, хоч щодня мучило її марення.

Немічними виявилися і Маріїне прицицькування, і Гуцульчині відвари. Всі побоювалися, хоч ніхто про це не говорив, що бідолашна Івона сконає. Аж далеко по Стрітенню вона стала трохи підкріплятися, але ще виглядала страшно і наче постаріла на десять років. «На її блідому обличчі зціпились дрібні зморшки, чорні, вже без голубого відблиску очі погасли у своїх заглибинах, і тільки тоді, коли цікавилася про олійницю: „Як там тато в олійниці? А Михайло помагає татові, ма'?", на мить у них викресувала голубувата іскорка, що скоро тонула у мертвім її погляді.

(Далі буде)

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (LV)

Літературознавство. Дослідницькі напрямки.

10. Пропагування художньої української літератури Румунії.

5. Кроки її становлення

(Продовження з № 308)

Поряд із представленими у попередньому числі «Нашого голосу» (№ 308) помітну стильову диверсифікацію у поетичний український простір Румунії внесли й інші творці поезії.

Одним із самобутніх з-поміж них виявився Павло Романюк (псевдоніми – Пабло Непікассо, Паул, Василь Утіха), уродженець (2 вересня 1953 р.) марамуреського села Вишня Рівна, який після закінчення семирічки рідного села навчався в українському класі Сігетського ліцею імені Драгоша Воде, в якому поряд із ознайомленням з творчістю рідномовних побратимів Івана Ковача, Михайла Небиляка, Миколи Корсюка й інших, здружився з тамтешніми тодішніми молодими румунськими поетами Лучіаном Перцю, Маріном Служеру, Георгієм Міхаєм Бирлею, Екімом Ванчею, проходячи з ними поетичний «гарт» у сігетській літстудії імені Джордже Кошбука. Згодом (1975-1979) навчався на українському відділенні Бухарестського факультету іноземних мов та літератур, набувши мовних і літературознавчих знань від викладачів українського відділення Магдаліни Куцюк, Стеліана Ґруї, Дана Хорії Мазілу, а компаративістичних – від викладачів румунської та всесвітньої літератур Леона Левіцького, Ромула Мунтяну, Маріана Попа, став одним з групи шанувальників славного поета Нікити Станеску, з яким зблизився, а згодом вміло переклав добірку його елегій. З 1979 р. викладав українську мову та літературу в різних школах Мараморощини, включно і у школі рідного села. Між 1996-2000 рр. навчався в аспірантурі Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича.

Павло Романюк – найвідоміший з-поміж побратимів по перу у світових мас-медіа (в *uk.wikipedia* його сторінку детально відредаговано): український поет, прозаїк, журналіст, перекладач, культурний діяч, фольклорист, член Спілки письменників Румунії (1990), член Національної спілки письменників України (1994), нагороджений міжнародними відзнаками та преміями (Чикаго, 1982; Ужгород, 2006; Львів, 2008, 2010).

Абсолютно без жодного «підтекстового» натяку, але тільки як сам факт слід відмітити, що набагато раніше до появи 2019 р. цінної монографії «Голос твій ніколи не лукавив» авторитетного професора Чернівецького і Сучавського університетів Володимира Антофійчука про видатного нашого поета, прозаїка, літературознавця, літературного критика, перекладача й журналіста Михайла Михайлюка, Л. Є. Василик з Чернівецького університету надрукувала 1999 р. (Чернівці, Рута) цікаву студію про творчість нашого мараморського поета – «Фольклорні витoki неоромантичної естетики П. Романюка», В. А. Просалова з Донецька вмістила 2012 р. Романюковий літературний доробок у словник-довідник «Українська діаспора: літературні постаті, твори, бібліографічні відомості» (Донецьк: Східний видавничий дім, 2012), а М. С. Якубовська надрукувала 2013 р. у Сигіт-Марамуреському видавництві «ЕКІМ» двотомну по-модерністському замислену працю: «ПАРАДИГМИ: Культурологічний феномен творчості письменника Павла Романюка. Статті, наукові дослідження».

Свої поезії, як і решта побратимів по перу, Павло Романюк почав друкувати на початку 8-го десятиріччя ХХ ст. в українській періодиці Румунії. Згодом по чергово надрукував сім збірок поезії: «Замок перелітних птахів» (1976), «Непорочність мовчання» (1987), «Спектри» (1984), «Вірші» (1985), «Неспокій плінності» (1993), «Дзвони полудня» (1999), «Елегії Заратустри» (2004), «Elegiile lui Zarathustra» («ЕКІМ», 2007), «Райдуга над Стіксом або Монолог у Пантеоні» (2009), «Червоні коні серця» (2013).

Враховуючи настільки багатий поетичний Романюковий доробок, мимоволі збігає на думку оправдана інтуїтивна відмітка Степана Ткачука, що «Павло Романюк прийшов у нашу літературу на лебединих крилах [і] освятив галасливо (підкреслення наше – І. Р.) своє місце» в ній. Слідуюче Ткачукове відзначення, сформульоване промовистими метафорами, наснаженими відчутною поетичністю (Ткачук – літературний критик, який мислить метафорично): «Павло Романюк (...) належить до поетів (...), що живуть (...) у світі таїни [= утаємничений, метамовно

закодований комунікативний поетичний меседж – *I.P.*], а злеті [= виразальні образи поезії – *I.P.*] може розгадати тільки той, хто вміє читати [= декодувати, розшифровувати закодовані меседжі – *I.P.*] в них [у злетах] те, як «плачуть чи сміються свічі, зсуکانі з радості і смутку», сприймати «той ірій, звідки починає свій пасторальний танок кожна весна» (...), насолоджуватися «намистами полонин і борів»¹, у випадку Романюка – рідних марамороських. Ткачукова інтуїція співпадає із поглядом Магдалини Куцюк, яка вбачала у віршах Романюка своєрідну близькість до поезії Богдана Ігоря Антонича, його «Зеленої Євангелії» («Обрії», 1979). Цю ж думку М. Михайлюк виразив з нагоди появи першої збірки «Замок перелітних птахів» Павла Романюка, який «приніс у царину поезії шум лісу, пісню птахів, срібне мерехтіння рясної краплі роси, відлуння народної пісні...», відзначивши, що Романюкова «поетична збірка – це вже витриманий екзамен на творчу зрілість»².

Свою оціночну непохибність Михайлюк виправдав з нагоди появи другої збірки Романюка «Непорочність мовчання», відзначивши, що Романюк – «це винятковий талант», сформований у період «бурхливого оновлюючого процесу в румунській та українській літературах», який, «виражаючи свої пристрасі й мрії, доходить до створення атмосферного неспокою, невизначеної до кінця тривоги (...), коли метафори, в яких переважають сильні, яскраві, навіть «жорстокі» кольори, освітлюють стан його душі, контрасти душевних переживань» (*Там само*).

Художню індивідуальність Павла Романюка чітко окреслив канадський літературознавець Богдан Бойчук, уважаючи його «поетичний світ інтимним, звуженим до рідного марамурського краю», але «глибоко людським», тому і – загальнолюдським. У поетичному Романюковому світі Богдан Бойчук виявляє дві центральні теми: людина і природа, по-трактовані «з легким відтінком сюрреальності», які «створять дивну, оказовану цілісність»: природа або входить у внутрішність людини (...), або людина перетворюється в природу, приймаючи її чи зберігаючи свої властивості». Цікавою особливістю Романюкової поезії Богдан Бойчук вважає «заглиблення в народні джерела», елементи яких

поет «гармонійно інтегрує в модерній вислів». «З незначними винятками Романюк послуговується вільним віршем, інструментованим під розповідний тон», заглиблюючись у деталі. Романюк «дуже рідко вдається до проблеми смерті», його предметом «теж рідко є роздуми про позачасовість» (...), «іншими словами, поет відпихається від смерті й позачасовости, не бажаючи обтяжувати ними життя»³.

Належно представив Павла Романюка сучасний румунський марамурський поет і літературознавець, доктор філологічних наук Іон Петровай у ґрунтовній монографії «Багатокультурність Марамурського краю. Українські культурні цінності»⁴, в якій, погоджуючись зі всіма оцінками вищезгаданих дослідників Романюкової поезії й посиляючись на статтю румунського літератора І. Вінґа «Поліфонія української поезії в Румунії» («Polifonia poeziei ucraïnene din România»), який відзначає, що Павло Романюк «орфічним співом та незрівнянними гайку оприлюднює творчість, насичену поетичним ароматом, подумки мислену з прицілом на вічність, людську долю» («Pavlo Romaniuc dă la iveală o creație îmbibată de miresme poetice, cu ținte spre eternitate, în gând și gândire, în destin, în cântul orfic, în inegalabile haiku-uri»), повторно акцентує, що на всю Романюкову творчість наклав свій «відбиток» чудовий рідний марамороський *топос*, відзначаючи одночасно підкреслену поетичну його відчутність, яка в підсумковому «рахунку» виглядала б 5 на 2 на користь поезії у порівнянні з прозою.

Інший поет, який подав вагомий внесок у стильову диверсифікацію української поезії Румунії, це Теофіл Ребошапка (30.09.1935 - 22.05.2002), який не те що зовсім негласливо посів своє місце в ній, а навпаки – для багатьох був якось майже непримітним, доки не почав зрідка друкуватися у публікаціях («Новий вік», «Обрії»), виступати на засіданнях бухарестської української літстудії, та доки не появились його збірки «Крила мовчання» (1986) і «Біль коріння» (1989). Теофіл дуже мало говорив про себе, бо був надто скромним, чутливим і ввічливим, ніби бажаючи бути незапримітним, щоб часом не «заважати» іншим. Зовсім непомітним став він особливо в останні роки життя, непомітно і покинув цей грішний світ⁵.

(Продовження на 30 с.)

1 Степан Ткачук, *Павло Романюк*// «Обрії», Критеріон, 1981, с. 119-120.

2 Михайло Михайлюк, *Шукаючи себе*// Михайло Михайлюк, *Слово про слово*, Критеріон, 1983, с. 141-142.

3 Богдан Бойчук, *Павло Романюк*// *Поза традиції*. Антологія української модерної поезії в діаспорі. Упорядник Богдан Бойчук. Видавництво Канадського інституту україністичних студій Альбертського університету, Київ, Торонто, Едмонтон, Оттава, 1993, с.401-402.

4 Ion Petrovai, *Pavlo Romaniuc*// Ion Petrovai, *Multiculturalism în Țara Maramureșului. Valori culturale ucrainene*, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2007, p. 197-199.

5 Іван Ребошапка, *Минувся вік, немов польовий цвіт...*// «Наш голос», № 100, 2002, с. 12.

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (LV)

(Продовження з 29 с.)

Теофіл Ребошапка, уродженець сучавського села Дарманешти, закінчив Серетську українську педшколу, російське відділення Бухарестського філологічного факультету (1963), працював викладачем у Телеорманському повіті, з 1969 р. – у Бухарестському дослідницькому центрі вдосконалення педкадрів, паралельно навчався на Бухарестському філософському факультеті, після закінчення якого (1976) поступив на Кафедру суспільно-гуманітарних наук Бухарестського сільськогосподарського інституту, дослужившись до чину старшого викладача.

Коли саме Теофіл Ребошапка робив свої перші кроки в поезії, відзначає М. Михайлюк у своїй передмові до першої збірки автора «Крила мовчання», «ніхто з нас достеменно не знає», але у ним надрукованому «він був уже майже сформованим поетом». Його поезія – «без штучних прикрас, без вишуканих декоративних ефектів; її стиль чіткий і строгий, схожий майже на речитатив; раціоналістична пристрасть, з якою обстоє в системі розгорнутих символів та метафор роздуми над сенсом буття, неминущими категоріями добра і зла, правди й неправди, над субстанцією часу, життя і смерті породжує значущість, глибину художнього бачення й образного мислення». Його стиль «наділений пильним зором бачити підтекст, філософську суть кожного явища у способі розв'язання поетичних тем»⁶.

Наша літературна критика «не розщедрилась» оцінками на зовсім самобутню поезію цього виняткового поета. Зате належну увагу надав йому той же канадський літературознавець Богдан Бойчук у вищезгаданій антології «Поза традиції», відзначаючи факт співвідносності поетової поезії з його життям: «Поетична біографія Ребошапки така ж скупа й таємнича, як і його особиста біографія». Самобутність поетичного «голосу» Теофіла Ребошапки Бойчук визначає так: «Назовні Ребошапка – раціональний поет, але під поверхнею його рядків нуртують болючі й драматичні струмені», де «говорить вічність землі». Михайлюк назвав поезію Теофіла Ребошапки «творчим саморозкриттям», а Богдан Бойчук подав це визначення експлікативним синонімічним способом: «У поезіях Ребошапки на явне болюче намагання людини знайти дорогу до

себе через себе». За Бойчуком, поетичному стилеві Теофіла властиві: невживання ні метричної ритміки, ні римування, але на противагу цьому його стилю властиві: «плавуча дикція, речитативний хід ритміки; скупі метафори, семантично згущені й трудні лише своєю складною асоціативністю, але й тим, що в них завжди інкрустована нелегко зрозуміла думка».

Для глибшого й достовірнішого виявлення «саморозкриття» Теофіла Ребошапки у власних поезіях (М. Михайлюк) чи «намагання людини [правдоподібно, поета – *I.P.*] знайти [у власних поезіях – *I.P.*] дорогу до себе» (Б. Бойчук) слід би детальніше в'яснити той факт, чи нуртування болючих й драматичних струменів під поверхнею віршів Теофіла завдячується особистісним причинам (недуги, сімейні негаразди тощо), а чи це *злітературизовані* ним почування під впливом інших поетів. Подібних аналогів, як свого часу виражався Іван Франко, «примірювання» власних почувань до виражених іншими авторами, у випадку Теофіла, правдоподібно, немає. Його поезія – це своєрідне «фантастичне мережево» ліричних поміток-нотацій, співвідносних, з однієї сторони, з життєвою напруженістю миттєвості, відповідній поетовому світосприйняттю, а з іншої – це «мереживо» глибоко співвідносне з ним прожитим, а душевні його стани мають недалеко подібну «пропорцію» переживань німецького поета-філософа Гете (лише три тижні радощів, а 75 років суму і страждань). Про його радикально протилежні стани (веселі – гнітючі) можна було тільки здогадуватись по його рідкісних веселих іскорках очей та ледь заприпитній, теж рідкісній усмішці під час розмови з ким-небудь, розмови, в яку він як стримана і надто чутлива людина вступав «скуппо», представляючи сумні, болючі життєві аспекти коротко, усе недоказане та запальний клекіт засмученої душі зберігаючи прихованим у його єстві, повна, нестримна же його сповідь відбувалась таємно, у поезії, яка ніколи не була самоціллю, в ній, власне, літературні теми не були на першому плані, його пориви, драми, передчуття і прагнення завжди впливали з власних життєвих глибин, через що Теофіла Ребошапку можна зачислити до поетів екзистенційальної драми⁷.

(Далі буде)

6 Михайло Михайлюк, *Творче саморозкриття*// Теофіл Ребошапка, *Крила мовчання*, Критеріон, 1986, с. 5-7.

7 Іван Ребошапка, *Поезія як екзистенціальна драма*// «Наш голос», № 101-102, 2002, с.12.

Віктор ГРИГОРЧУК

«Традиції та звичаї, успадковані від предків, – святиня, яку не слід забувати...»

(Інтерв'ю з народним співаком Василем Скutelьніку)

Василь Скutelьніку, власник унікального, особливого голосу, родом із Киндешт Ботошанського повіту, що на південній Буковині, популярний у країні, але й за кордоном, зокрема в Україні, люб'язно дав нам коротке інтерв'ю для часопису «Наш голос». Його пісні та балади – це спадщина стародавнього світу, життєві переживання, походження яких – споконвічне. Його особливий голос перевершує цей занадто квапливий світ, який не має терпеливості слухати наші традиційні стародавні українські пісні.

– Пане Василю Скutelьніку, на Буковині вас стали поважати як виняткового співака. Я б назвав вас промоутером народних українських та християнських традицій... Інші вважають вас просто «виконавцем української народної музики» або «менестрелем». Що ви можете відповісти на це?

Не має значення, що одні чи інші думають про мене. Так, я рапсод, але й виконавець стародавньої традиційної української народної музики, яку інші забувають. Мої пісні належать до безлічі музичних жанрів: це пісні про любов, мужність, у моєму репертуарі є і розважальні, обрядові, жартівливі пісні, вони можуть бути піснями чи баладами або більш радісними піснями. Герої моїх пісень виражають душевні переживання, драми й свою долю: радощі та печалі, любов до батьків, але також не забувають про рідну землю, про свою батьківщину, одним словом, – це душевні переживання і хвилювання українського народу

– Що таке традиція і наскільки вона сьогодні зберігається в селі? Чим відрізняється традиційна музика від сьогоднішньої популярної музики, загальнодоступної, «масової музики»?

Я не знаю, як для інших, але для мене традиції та звичаї, успадковані від моїх предків, були і залишаються святинею, яку не слід забувати і цуратися її, а потрібно передавати наступним поколінням. Якщо наші традиції та звичаї зникнуть, то зникне

джерело, з якого ми черпаємо своє існування. На відміну від популярної музики, яка у багатьох випадках вже не характерна для нашого народу, беручи мотиви, гармонії тощо з музики румунського, сусідніх чи інших народів, лише для «лиця», традиційна музика є автентичною, зібраною від людей, від наших бабусь і дідусів та предків, які, в свою чергу, успадкували її від своїх батьків, і ось, таким чином, її походження коріниться в темряві часу.

Однією з відмінних її особливостей є легке відтворення і «масовий продаж» музичної композиції за рахунок спрощеної форми і використання технічних засобів. У старі часи своєрідним аудіо носієм були шарманка та інші музичні автомати. Вуличний шарманщик, сам того не підозріваючи, був популяризатором музики минулого і сьогодення.

– Для Василя Скutelьніку мистецтво співати, як ніхто інший, – це просто «удача», виконавчий успіх чи це талант, який дав вам Бог, щоб вдосконалювати його?

Я думаю, що йдеться про благодать, отриману від Бога, враховуючи, що я осиротів обома батьками будучи у віці семи місяців, і боровся за життя з дитинства. Можливо, це і генетична спадщина від моїх батьків. Я набагато пізніше почув від інших, що мої батьки теж співали приємно, але я не жив у тому моменті, щоб вони навчили мене співати, співати ті пісні, які вони співали. Але крім того, що дає нам Бог, талант, голос, потрібно багато праці та терпіння

(Продовження на 32 с.)

«Традиції та звичаї, успадковані від предків, – святина, яку не слід забувати...»

(Продовження з 31 с.)

– Ваші пісні унікальні. Слухаючи їх, думка повертає мене до давніх звичаїв і традицій українського народу та до того «відчуття простору і часу», яке зображається виконанням пісень та балад. З яких настроїв, почуттів, смутку та радості «народилися» балади та пісні, які ви виконуєте?

Це правда, мої пісні унікальні, і я любувався ними та збирав їх з дитинства. Мені подобалося ходити на різні вечорниці або святкові події, щоб слухати, як старійшини села співають, оплакуючи тих, хто загинув під час виконання службових обов'язків. З почутих пісень, будучи дитиною, я пережив жах війни, втрату близьких людей, потім ми пережили тяжкі часи голоду, який спалахнув на наших землях, пішли депортації. З усіх цих жахів, через які я пройшов, народилися мої пісні та балади. Але в моєму репертуарі є й жартівливі весільні пісні, виховного характеру

– Наскільки важливими є форми пісні, її слова, якщо виконавець хоче заповнити серця слухачів?

Особливо важливими, коли вони передаються слухачам незмінними «некосметизованими». Ось чому я як виконавець української народної музики обрав цей шлях старої та дуже старої традиційної української музики, щоб можна було передавати теперішньому поколінню, з одного боку, радість життя, любов до наших батьків, дідусів і прадідів, бо вони були і залишаються хранителями та пропагувальниками автентичних традицій українського народу, пісні та української мови. З іншого боку, я хочу, щоб мої слухачі не забували про жахи і страховища, через які пройшли наші предки, і кожен з них боровся настільки, наскільки це було можливо в тій галузі, в якій він діяв, щоб подібні ситуації не повторялися.

– Який зв'язок між традицією, румунським/українським селянином та цивілізацією села? Як узгоджується традиція з сучасною цивілізацією в наших селах сьогодні?

Між традицією та жителем села все гаразд, як кажуть наші молоді, а особливо, коли мова йде про традиційні свята, які проводяться в селах. Хоча змішані

шлюбів дещо вплинули на чистоту української мови, наші діти більше говорять між собою румунською мовою, але якщо мова йде про підготовку якоїсь типової української події, ситуація змінюється, навіть ті, хто не є українцями, будь вони румуни або рроми, вивчають українську мову (вірш напам'ять), тільки щоб бути включеними до програми відповідної події.

– Ви говорите про «досвід далекого минулого» і про необхідність виявлення власної ідентичності. Ми, українці, чим ми ототожнюємо себе у світі як націю, свою культуру, духовність?

Досвід вимушеної депортації, у деяких випадках, а в інших обраний шлях свого майбутнього життя з різних причин був дуже складним і залишався у свідомості та серцях тих, хто був змушений чи вирішив жити в діаспорі. На славу українців, у діаспорі вони не забули свого походження, не покинули традиції та звичаї своїх предків, не забули свою рідну мову та культуру, і саме цим ми ототожнюємо себе у світі як народ, зі своєю своєрідною культурою та духовністю.

– Яка різниця між давнім і сьогодишнім рапсодом?

Як і у будь-якого виконавця будь-якої музики, початок важкий, складний, з підйомами та спусками, з

радошами та розчаруваннями. Були ситуації, коли я навіть думав відмовитись від пісні, але щось у моїй душі закликало мене продовжувати. І я пішов далі..., і зараз не шкодую. Слідували роки наполегливої праці, пошуки, і наступив час, коли я зміг сказати, що усвідомив і став відповідальний за те, що я співаю, і немало із моїх прихильників цінують мої пісні. Більшість моїх пісень я записав із простору, де я народився, де я жив і зараз живу, це – вздовж річки Серет, в околицях сіл Киндешти та Рогожешти, але у мене також є пісні, зібрані в деяких сусідніх населених пунктах, у Негостині, Балківцях. Дехто може запитати, чи в моєму репертуарі є пісні гуцулів. Що ж, моя робота машиніста локомотиву в цьому районі пов'язала мене з чудовими українськими піснями гуцулів з просторів Бродини, Нісіпіту, Ульми. Тут я вперше почув їхні пісні, полюбив їх, а потім увів їх, якщо можна так сказати, у свій репертуар.

– Яку пораду ви дали б молодим виконавцям (учням, студентам), які бажають пройти нелегким шляхом, обраним народним рапсодом чи виконавцем традиційної української народної музики?

Моя порада – переконати самого себе, що ти талановитий і що ти можеш передати слухачам почуття та емоції, оскільки слухачі сьогодні добре підготовлені і дуже вимогливі до молодих виконавців. По-друге, вдосконалити свої знання в галузі рідної, тобто української мови, мати терпіння та наполегливість. Не чекати оплесків при першій спробі. Визнання та винагорода придуть після багатьох років наполегливої праці.

– Яка місія Василя Скutelьніку в його рідному селі та у Ботошанській філії СУР-у?

Місія, яку я взяв на себе, є настільки ж приємною, але і дуже складною – шукати та показувати дорогу юним талантам у цьому районі. Я працюю разом з керівниками гуртів, які діють при Ботошанській філії, будь-то танцюристи, вокальні гуртки, солісти чи інструментальні ансамблі. Мені подобається допомагати їм порадами щодо вибору підходящих пісень для солістів та вокальних гуртків чи мелодій для

Василь Скutelьніку із групою ботошанських колядників на Сігетському міжнародному фестивалі українських зимових звичаїв і традицій (2017 р.)

інструменталістів. Я дуже добре ладжу з ними, маю добрі стосунки і пишаюся тим, що це є те покоління, яке продовжить роботу тих, хто досяг віку і думає про завтрашню зміну.

– Я знаю, що два роки тому ви записали компакт-диск із найулюбленишими українськими піснями. Готуєте другий компакт-диск?

Так, я записав компакт-диск із низкою найбільш популярних пісень, з якими виступав на кількох сценах у Румунії та в Україні з різних нагод. Я згадаю лише деякі з них: *А хто видів, а хто чув? Червона Калина, Дорога на Україну, Мала мати одну дочку, Ой червоний бурячок, Ой прийшов я до Еленки, Зелена діброва* та інші. Сподіваюся, що другий компакт-диск з'явиться на початку 2020 року.

– Скажіть, будь ласка, хто такий Василь Скutelьніку?

Скutelьніку Василь – син села, закоханий у свій рідний край та в традиційну українську народну музику, народився 16 листопада 1942 року в селі Киндешти, що на південній Буковині, у Ботошанському повіті, і все..., а далі не має значення.

– Пане Василю Скutelьніку, дякую за вашу доброту в наданні нам цього інтерв'ю. Зараз на початку року ми бажаємо вам міцного здоров'я, робочої сили і, можливо, до кінця цього року ви принаймні підготуєте хоча би ще один компакт-диск, – настільки молодому поколінню але й старшим потрібні наші автентичні українські народні пісні.

Микола КОРНИЩАН**Дунайські далі**

ти пізнала усі відстані
завжди мінливі саява
розводячи градієнт заходу
ти перейшла всі води
повні неба та повітря
чисті мов бастион
в яким прозорість
приймала скляного сіяння
ти бачила погляди
що карбували сліди польотів
на павітрах полуденка
мов на блакитнім епікарді
більш тонким чим твоя тінь
вигнута саме над рікою
ти стояла біля скла
яке уберігало інтер'єр нашої самоти
і не посміла торкнути єдине дзеркало
що вже не відсвічувало анічого
аніколи

ти подолала віддалі
мов гальорки з відбитками
яких вернули з чужих снів
дерева були ідентичними
гармонія в суті зводилась
тільки до симетрії
жодна дорога не повертала до азів
продовжувалась дедалі ясніше
підтверджувала будь-яку мисль
навіть і той факт що ти бракувала
з думок тих які знали тебе колись-то
забували тебе мовби тебе
ніколи й не було
ані тоді ані тут
між цими зруйнованими будовами
переповненими водою і травою
і чимось більш темнішим
чим порожня серцевина дерев
двері що залишилися відчиненими
тільки щоби завірити
спустошення облоги
дім в яким ти ночувала
дім без західної стіни
повний дзеркал що скріпляли темряву
аж до останньої ілюзії
незміренне осереддя

ти казала що ми могли існувати
тільки поблизу вод
які не впізнали саяво обрію

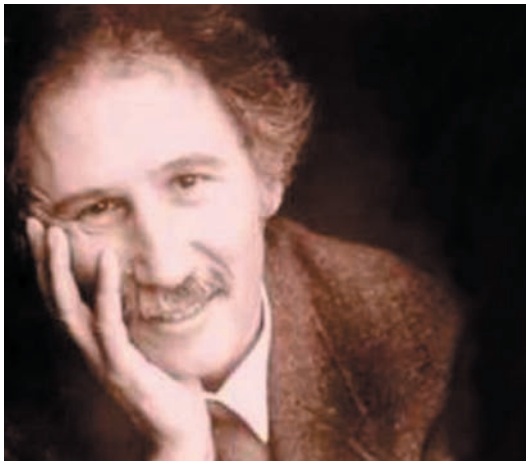
води що виринали з глибин
ти віддаляла льняні тканини
та павутиння що зчіплювало відводи
які спливли нівідкіль
символи тих які втрачали свій час
вірячи в вічність поплутану з безоднею
і декілька фруктів
які не падали на землю аніколи
робила все можливе
щоби не забути згадати
вузлові деталі
градієнт заходу
небо повне води
постійні присутності в інших безмірах
і щось що не угасало ніколи
що залишалося живим тільки уві сні
щось що існувало тільки побіля води
двоє чужинців вимислюючи простір
в яким можна би уявити інші дзеркала
відбиваючи евентуальні реальності
дунайські далі

Вакуум

Ми полишали усе те, що згадували,
торкали тільки щоби відчуті себе присутніми;
далеко від тих, які запізняли подеколи;
замість них.
Знали, що можна було припустити
будь-яке появлення,
тільки щоби поповнити кольорі,
що згусли в інших поглядах,
саява тих,
які забували деякі відсутності.
Ми відходили незапримітними.
Подібно надлишковим тіням,
які губили свій нюанс на дзеркалах води.
Корабель з-поблизу рифу оминав тільки час.
Ми дивились зі скляної палуби,
з-понад вакууму
в яким не було навіть ані світла;
спектр кольорів розділених
мнимими темними смугами,
коди інших реальностей.
І щось незапримітне, але присутнє поспіль;
щось, що спричиняло зникнення й страх,
що ми ставали згадками
тих, які приходили,
сприймаючи мовбито наші відсутності.
Ми чекали завжди.
Інша дійсність знаходилась
на протилежній стороні вакууму.

Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії

Марін СОРЕСКУ

Поет, прозаїк, драматург та перекладач Марін Сореску народився 19 лютого в селі Булзешть, повіт Долж.

Шестикратний лауреат премії Спілки письменників Румунії, двічі удостоєний премії Румунської академії у 1968 та 1977 рр. і нагороджений численними іншими національними преміями.

Його твори перекладено у понад 20 країнах, загалом понад 60 його книг було видано за кордоном.

Був міністром культури з 25 листопада 1993 року по 5 травня 1995 року.

Помер у Бухаресті 8 грудня 1996 року.

Я побачив світло...

Я побачив світло на землі,
І собі народився
Подивитись, що ви робите:
Здорові? Дужі?
Як у вас зі щастям?
Спасибі, не відповідайте мені.
У мене немає часу слухати,
Ледве вистачає на запитання,
Але мені тут подобається.
Тут тепло, тут гарно
І так багато світла, що
Росте трава.
А та дівчина, ось,
Дивиться на мене душою...
Ні, мила, не турбуйся кохати мене.
Але все ж таки чорну каву вип'ю
Із твоєї руки.
Мені подобається,
Бо ти вмієш готувати її
Гірку.

Я зав'язав...

Я зав'язав очі деревам
Зеленою пов'язкою
І сказав їм знайти мене.

І дерева знайшли мене одразу
Зі сміхом листу.

Я зав'язав очі птахам
Хмаринною пов'язкою
І сказав їм знайти мене.

І птахи знайшли мене
З піснею.

Я зав'язав очі сумові
Посмішкою,
І сум знайшов мене наступного дня
В любові.

Я зав'язав очі сонцю
Моїми ночами
І сказав йому знайти мене.

Ти там, сказало сонце,
По той бік часу
Перестань ховатися.

Перестань ховатися,
Сказали мені всі речі
І всі почуття,
Яким я намагався зав'язати
Очі.

Адам

Хоча знаходився в раю,
Адам гуляв алеями, тривожний
і сумний,
Не знав, чого йому не вистачає.
Тоді Бог створив Єву
З Адамового ребра.
І першому чоловікові
так сподобалось це диво,
Що саме в той момент
Помацав слідує ребро,
Відчуваючи свої пальці освітленими
Пружними персами
і солодкими стегнами,
Мов контурами музичних нот.
Перед ним піднялася нова Єва,
Яка щойно витягла дзеркальце
І помаду для губ.

«Так воно життя!» – зітхнув Адам
І створив ще одну.
І так, скільки разів офіційна Єва
Поверталася спиною до нього,
Або йшла на ринок по золото,
ладан і смирну,
Адам приводив на світ іншу коханку
З його міжреберного гарему.
Бог помітив
Це божевільне творіння Адама,
Покликав його до себе,
виматюкав по-божому
І прогнав з раю
За сюрреалізм.

Драбина до неба

Павутинна нитка
Висить зі стелі.
Прямо над моїм ліжком.

Щодня спостерігаю,
Як вона спускається все нижче.
Мені присилають
Драбину до неба – думаю я,
Кидають з висот.
Хоча я страшно ослаб,
Я тільки привид того, ким був,
Але думаю, що моє тіло
Занадто важке
Для такої делікатної драбини.

– Душе моя, спочатку йди ти.
Шарк! Шарк!

**З румунської переклав
Михайло Гафія ТРАЙСТА**

Корнелій ІРОД

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Уривок з роману)

(Продовження з № 308)

4.

У сільській школі Сфинту Ґеорґе працювало одинадцять педкадрів. Усі вчителі I-IV класів кваліфіковані, оскільки вони випускники Серетської української педшколи, що в Сучавській області. Зате з-серед викладачів V-VII класів лиш Ірина Дорін мала вищу освіту – закінчила вона Бухарестський трирічний педінститут; решта викладачів, включно директор Дмитро Бобенко, були замісниками, тобто звичайними учителями без вищої освіти, а один із них, Міґай Ніцу, навіть не був за фахом учителем, бо закінчив румуномовний теоретичний ліцей десь в Олтенії. А як опинився він кілька років тому аж у Дельті Дунаю – ніхто не знає. Всі педкадри були молоді. Єдиний «старик» – директор школи: він недавно сповнив 34 роки. Серед одинадцяти учителів були чотири пари, тобто подружжя, один, той самий олтенець Міґай Ніцу, ще холостяк, а два педкадри, хоч і одружені, їхні «половини» працювали не в школі: чоловік викладачки Ірини Дорін був місцевим лікарем, а директорова дружина Нана працювала в «Піщіколі»¹ нормувальницею чи бухгалтеркою.

На шкільному подвір'ї відгороджений низьким тростяним плотом знаходився й будинок дитячого садка, в якому працювали дві виховательки – Ольга Сидоренко та Міґаєла Іґнат. Обидві були незаміжні.

Серед учителів атмосфера була спокійна, весела, юнацька. Між собою всі вони були на «ти», навіть з Іриною, котра прийшла пізніше в їхній колектив, теж перейшли на «ти», але тільки після того, як вона попросила колег, щоб не звали її «панею доктор» (а вони звали її так, тому що Ірина – дружина сільського лікаря), колеги згодились, і вона вже для всіх теж: *ти, Ірина*, а то навіть *Іринка*. А це безперечний доказ того, що колектив прийняв її.

В Катирлезі, себто в Свинту Ґеорґе, учнів було мало. Жоден із семи класів налічував не більше двадцяти дітей; приміром, у VII-му було 14 учнів, а в VI-му – лиш 9. Але оскільки Сфинту Ґеорґе ізольована місцевість Дельти Дунаю, ситуація вважалася нормальною, і ніхто не вимагав з'єднувати класи, щоб

встановити таким чином законно необхідне число учнів, і також ніхто не зменшував учбову норму.

Товариські відносини між учителями і той факт, що вони дуже близькі віком, сприяли створенню тісно згуртованого колективу, в якому не існували інтриги, плітки, заздрість, ворогування та чвари, бо не було на таке причин: ніхто не бажав зайняти чиєсь місце, а можливих умов у даній місцевості на кращу посаду просто не було. Отже й не було спокуси підкопувати одне одного, щоб видряпатись вище. Може, хтось із них і мріяв переселитись кудись у кращу місцевість, а то навіть у якесь місто, але тим часом вони були задоволені своїм теперішнім становищем, мовляв, поки що хай буде й так...

В цій загальній гармонії і навчальний процес розгортався, можна сказати, майже нормально. І чому майже? Бо у Сфинту Ґеорґе школа хоч і українська, але не всі педкадри викладали по-українськи. Щоправда, ті учителі, котрі закінчили Серетську українську педшколу, викладали по-українськи, але Міґай Ніцу не знав української мови, а Ірина Дорін, хоч і говорила мову місцевого населення, викладала Історію, Географію та Природознавство по-румунськи, головню через брак українських підручників. Та, мабуть, навіть якщо існували б, як то сталося пізніше, навряд чи була б вона в стані викладати по-українськи, бо Ірина не володіла українською літературною мовою, а знала тільки говір селян з рідної Долини.

А між катирлезькими педкадрами була згода і приємна гармонія не лише в робочих відносинах. Усамітнення й монотонність життя примусили їх шукати можливості якоїсь розваги. Так появились «збори». Майже щосуботи і в свята збирались вони в канцелярії школи, складалися на закуску і дві-три пляшки чогось (звичайно горілки, а то й вина), Ніцу приносив проґравач (він був одночасно і директором будинку культури), приводив і бібліотекарку, й розважалися іноді до пізньої ночі, їли-пили, танцювали, співали. Але перед усім не забували заслонити вікна, щоб з вулиці не було видно світла, бо їхні «збори» були, так би мовити, «підпільними».

Крім «зборів» кожен учитель запрошував колег на свої іменини до себе додому, де забавлялися теж під

¹ «Піщікола» – Риболовецьке підприємство (К. Ір.).

музику Ніцового програвача. Лише один раз у рік, на День морського флоту, у першу неділю серпня місяця, вчителі розважалися разом зі всіма катирлезчанами. Організували урочистість місцева сільрада разом з підприємством «Піщикола» в так званому літньому парку, тобто на обширному подвір'ї «Буфету». З цієї нагоди варилося кілька котлів рибальського борщу, на трьох великих решітках смажили різну рибу, ковбаски та шашлики, у «Буфет» завчасно постачали належну кількість горілки та цуйки, пива та вина, а музикою забезпечував дім культури, тобто теж Мігай Ніцу. Здебільшого він наймав чотирьох музикантів із Тульчі, як правило цей оркестр складався із скрипки, акордеона, кларнета і бубона.

Урочиста забава починалася звечора і кінчалася вдосвіта. А оскільки в «Буфеті» не було посуду для всього села, кожний катирлезчанин приносив з дому миску або глибоку тарілку і ложку, щоб не прийшлося підтягати очкур, хоч страв буде вдосталь. Хліб, борщ та рибу роздавали безплатно, платилося лиш за напої, шашлик, ковбаса та газировка.

Старші катирлезчани пам'ятали, що до війни День морського флоту святкували щороку на Богородицю, тобто 15 серпня, у присутності короля і то лиш у Констанці. Після війни зовсім перестали святкувати День морського флоту, а через десять відновили це свято, але вже не на Богородицю, щоб позбавити його релігійного аспекту, а в першу неділю серпня, і святкувалося не тільки в Констанці, а по всіх румунських морських і дунайських портах та пристанях. І, розуміється, без участі короля, бо Румунія була вже не королівством, а Народною Республікою.

Святкувалося весело й галасливо, люди їли-пили, але коли музиканти переставали грати, лунали давні козацькі пісні, а танцювати – танцювали всі, молоді й старі, аж до самого світанку. В День морського флоту місцева електростанція працювала цілу ніч, бо у решта днів лиш до опівночі, оскільки Сфінту Ґеорґе, сказано, прикордонна місцевість, і тому рівно о дванадцятій ночі двигун електростанції переставав торохкотіти.

Панувала весела атмосфера. Декотрі швидко впивалися, головню оті три-чотири чоловіки, які славилися «серйозними» п'яницями Катирлезу, але впившись, вони не скандалили, а продовжували горланити призабуті пісні, обцілювали своїх жінок, спричинюючи загальний сміх, або, танцюючи кумедно, теліпалися і часто топтали ноги своїх партнерок.

Впивалися також і дві-три жінки, а найгірше Гаврилова Ґенця: вона дудлила цуйки, доки мочилася

на себе. Але коли присутні, помітивши, починали сміятися й кепкувати, вказуючи пальцем на калюжку біля ніг п'яної, Ґенцін Гаврило ляпав їй поличник і виволлікав з подвір'я «Буфету» з наміром повести жінку додому, але Ґенця опиралася, сіпалася й продовжувала горланити сороміцьку пісню й реготати по-дурному. Інших двох п'яних жінок теж відводили, додому, щоб забава розгорталася далі більш-менш спокійно.

Після опівночі горілка, вино та пиво майже всіх вправляли в гумор, і вже ніхто не звертав особливої уваги на отих кілька п'яних рибалок, хіба ще насміхалися з котрогось, що занадто гаряче цілував свою жінку, або з іншого, що заснув головою на столі, а також з Гаяна, котрий, розносячи людям до столу миски з борщем, половину розливав по дорозі. Гаян – сорокалітній здоровило, холостяк, працівник на рибниці, а з нагоди святкування Дня морського флоту брав на себе роль головного кухаря серед кількох односельчан-помічників, разом з якими варив рибальський борщ, після чого ставав кельнером; теж він доглядав решітки, на яких смажились риба, ковбаса та шашлики, і заразом допомагав буфетникові продавати напитки, за що пив безплатно горілку, яку «гасив» пивом.

Найчемніший зі всіх був Мено, завідувачий магазинами «Хліб» і «М'ясо». Смакував він лише варену рибу – правда, повний полумисок різної риби, – а варену рибу любив Мено їсти з тертим часником, а пити – пив гальбу пива, ну, найбільше дві; горілку він зовсім не любив, і з цього Менового дивацтва не тільки недовіриливо гмикали, але й насміхалися. Та все ж, присутні співтрапезники не кепкували над ним, бо кому не потрібен Мено, ні?.. А дехто, щоб перейти з жарту на серйозне, цікавився в нього, коли буде в його магазині свинина, не лиш телятина та телятина? Мено усміхався хитро: «На Різдво, товариші...»

Після першої години ночі Мено вставав з-за столу і, непомічений ніким, покидав подвір'я «Буфету», йшов спати до себе в кімнату, що над магазинами «Хліб» та «М'ясо», бо вже нічого йому тут робити. Наївся, випив дві гальби пива – йому більше й не потрібно, – а танцювати – ні стільки!

Обидва катирлезькі міліціонери сиділи за переднім столом, себто за «офіційним», єдиний покритий білою скатеркою, за яким сиділи голова та секретар сільради і директорка «Піщиколи». За сусіднім столом – довшим, але без скатерки, – засідали вчителі.

(Продовження на 38 с.)

² сиклини – сеча (К. Ір).

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Продовження з 37 с.)

За крайнім столом, що біля паркана, сиділи п'ять стариків – їли поважно й пили лише горілку, вина – не дуже, а пива – зовсім ні, «бо то кобилячі сиклини²». Серед них сидів і сліпий Туз. Із п'яти стариків він наймолодший – недавно сповнив сімдесят, хоч виглядає він набагато старшим, а всі інші перескочили вісімдесятку. Закінчивши їсти, вони відсували миски і поверталися до горілки. Вже не пили поспіхом, як перші стакан-два горілки перед борщем. Тепер, припаливши цигарки, стали «приговорювати» кожну чарку. Одночасно розмовляли про різне, давнє, своє, а найбільше розказували сліпому, хто прибув святкувати День морського флоту, хто з ким танцює, хто вже напився і таке інше. А десь біля півночі і вони, найстарші рибалки зі Сфинту Георг'є, вже гей підхмелились (бо як хтось сказав: «Хіба до м'якого кізяка багато води треба доливати?...»), встали поволі з-за столу, щоб іти додому.

– Здалося комусь провести діда Туза, бо он яка темрява, – запропонувала вихователька Ольга.

– А для нього весь час тьма, – засміявся директор Дмитро Бобенко. – Тепер до церковних воріт всі п'ять йтимуть разом, а перед церквою Туз зверне вліво на вулицю Вареників, якою, як кожного дня, поведе його додому тростина, якою мацає він паркани.

Сліпий Туз – колись високий здоровило, а тепер «зменшений», схудлий і трохи згорблений – нипає щодня вулицями села, «мацаючи» кожний пліт цукровою тростиною, нерозлучним його ціпком. Звичайно його дорога була до «Хліба», до «Аліментарі»³, а чи до диспансеру. Ім'я старого – Йосип Аксентій, а Туз – прізвисько. У Сфинту Георг'є, як у багатьох наших селах, більшість людей відомі швидше по прізвиську, ніж по імені. А до Туза приліпилася ця кличка через гру в карти, бо був він справжнім чемпіоном у всіх картярських іграх ще з молодих літ, аж доки осліп, і коли гралося «Шептік⁴», і коли гралося «Очко» або «Стос».

Взагалі Туз не був хворовитим, але любив повертати час від часу до диспансеру, бо новий лікар, у порівнянні з попереднім неприязним Вінеряну, розмовляв з ним спокійно, мав терпеливість консультувати його детально і радив старому приходити до диспансеру не лише через якусь недугу, оскільки періодична перевірка здоров'я в його віці вкрай необхідна. Подобалося Тузові ще й те, що лікар Дорін слухав

його уважно й не перебивав, коли він розгортав перед ним свій «життєвий роман». Туз не жалівся, не нарікав і не перекладав провину на інших, як не один поступає, і як це робила, приміром, його жінка все своє життя, аж доки померла. Ні. Він як морський рибалка працював при кармаках увесь свій вік, аж до страшного нещастя, тобто доки втратив обох синів і втратив ще й зір. А зараз, як всяка самотня людина, він дуже скучав і не мав іншого заняття, крім як пройтися вулицями села. Відчував Туз постійну потребу спорожнити перед кимось свою перевантажену гіркою душою, бажано, перед людиною, згідною слухати, і, якщо можна, перед кимось стороннім, не катирлезьким, котрому невідомі Тузові нещастя. Втрата зору – велике нещастя, але для Туза найбільшим нещастям була загибель обох синів, близнюків Петра та Павла. Він певний, що його жінку (Божевільну, як прозвало Конвалію село) теж це нещастя загнало у гріб.

Після смерті Петра, тобто старшого сина (а був він старшим, бо народився на годину раніше перед Павлом), батьки страждали від нестерпного болю – Йосип почав ще більше пити, а Конвалія йшла щодня до Дунаю й проклинала його: «Будь проклятий! Тисячу разів будь проклятий! Щоб твої води висохли, як висушив ти моє серце! Вкрав ти мені одного сина! А залишив мені оцього... Будь навіки проклятий!» І це день у день – ішла вона на берег Дунаю до сходу сонця, щоб її ніхто не бачив. А вже виказавши всю свою досаду, Конвалія вдаряла кілька разів воду ріки прихопленим з дому дрючком і плювала в байдужі хвилі Дунаю: «Тьху! Будь проклятий!» Після цього, злісно бурмочучи і вимахуючи загрозливо дрючком, вона спішила в напрямку моря. А дійшовши, викрикувала: «А шляк би тя' трафив! Бо й ти бандит та злодій! Оба ви злодії! Украли мого сина й залишили одного!» Море було спокійне, а жінка люто вдаряла кожну ліниву хвилю, що тишком накочувалася й облизувала пісок узбережжя. Потім вона забігала боса на крок у море, лише по кісточки, розчепірювалася і сцяла у воду. «На!» – полегшено видихала вона і йшла геть.

Конвалія верталася додому вже без поспіху, але продовжуючи проклинати Дунай та море. Не бачила стрічних, нікому не відповідала на вітання. Дійшовши додому, вона завжди заставала Павла край призьби німим і нерухомим. Мати минала попри сина без слова, але кидала йому злісний погляд, мов навантажений докором: «Петро загинув, а ти зостався живим...»

(Далі буде)

³ аліментаря – гастроном (К. Ір.).

⁴ шептік – сімка (К. Ір.).

Дмитро ГОЛДИШ

ПОЛЯНСЬКІ БУВАЛЬЩИНИ*

Хрест на горі Поповуй

У Полянах, недалеко від церкви, є церковний тимит (цвинтар) бідних, а вериз тимитова є покладений хрест.

Май давними годами, казкуючи із старими людьми про одно та друге, говорили-сми про хрест, што є на горі Поповуй. Казали, што гора Попова, бо тимит у земню коло тимитова робив пуп (косилоса попови).

Давно-давно, пуслі войны, був великий голод, такий був голод, што приказували старі люди, што муки не було, а люди із голоду лупили кору із бука, сушили, несли у млин, мололи тоту кору, мішали із ріпов варенов, робили кулешу на ріпі і їли із молоком у кого була корова, а у кого ніт, ізбирали гичі із ріпи, варили, рядили молоком квасним і їли, бо, як са кажет, голод не пан, аби кулюх не порожен.

А у тот самий час була велика хорела-тіфус. І як дохторю і ліку не було, лікувалися люди, як могли, та й котре вибуло – вибуло, а котре ніт – умирало і його погрібали. Умирати діти, умирати молоді, та умирати і старі люди, бо кажетса: смерть не вибират.

Приказовали старі люди, што так умирати, што пуп не завстигав погрібати: по одному, по двоє, або і май много із хижі. І кого ішше не забирала бола, рано ішли на гору попову і дивилися, аж із хижі курівса дим, знали, што хтос ішше там є живий, аж дим не курівса, ішли дивитися, бо там є мертві і нема кому класти ватру, і гия їх погрібати.

І як сіся хвороба прущла у якіс годи, договорилися люди, аби поклали на тото місто, на гору, видки видко на цілі Поляни, один хрест у памнять усіх тих, што умерли від голоду і тіфусу.

**Центр села Поляни (вид від хреста).
Фото 1970 року**

Пидняли один великий хрест, посятили і видтак, казали старі люди, што село було боронено від боли, від тучі, від грому, від ватри виликої, від повіні і від усякої шкоди. А сими часами діти і молодяки вліті ідут до хреста, сидят коло його, роздивляються на село, малюютьса (фотографуютьса) і сидят, кулько часу успокоєні.

***

А я, пишучи сі рядки, імаю віру, што молитва наших прадідів і дідів була вислухана Богом, і Бог не допустит на Поляни сесу велику нинішню хворобу, коронавірус, яка дуже зажурила світ.

**Записано від Жира Василя (Жирика), 80 років,
та Кіфа Івана (Фіркана), 70 років**

Чо полянці не робят 9 чітвергів пуслі Великодня

Давно-давно у Полянах були великі години і тучі, і робилася дуже велика шкода.

І не знали што робити, поки дес на полонині учарі стрітилися із одним гуцулом, та й са кволили. Як їх вислухав гуцул, казав їм так: «У один чітверг іміт дві пари чорних бичків-близнюків і оборіт хутор Полянський навкола і доки са стрітит орання із оранням, і там викопайте одну яму та й загребіт воли із плугом там, на полонині, і аби-сте булше не робили тоти дивіть чітвергів пуслі великодня на полі, бо аж ніт – бет зноу година та й туча через ваше село. І зробили так, і почала година і туча обходити Поляни.

Аж би са трафило, што якас молдичка робила у сісі чітверги, приходили старі жунки та й брали юй грацу або граблі із рук і не лишали її робити, бо прет година і туча на їх край. У сісі чітверги жунки робили хижну роботу, у хижі.

Так само полянці не робят і у десяту п'ятницю пуслі великодня від повини. А сими годами як ни вибирают та робят, у Полянах було дуже много повеней).

**Записано від Рекало Федора
та Рекало Параски в 2005 році**

* Збережена місцева говірка села Русь-Поляни

ШАНОВНІ ПАНІ ТА ПАННИ!

З нагоди 8 березня, Міжнародного дня жінки, бажаю вам від усієї душі гарної, сонячної весни, здоров'я, щастя і добробуту!

З цієї нагоди хочу відзначити роль українських жінок у справі захисту прав та вираження і просування мовної, культурної та релігійної етнічної ідентичності осіб, приналежних до української меншини.

Бажаю привітати діяльність Організації українських жінок Румунії і жінок-членів Союзу українців Румунії, які працюють в рамках комісій СУР, і тих, які займають керівні та адміністративні посади як на центральному, так і на повітовому та місцевому рівнях, сприяючи їх діяльності на належному рівні.

В культурному плані жінки нашої організації координують роботу численних художньо-артистичних та вокально-інструментальних гуртів, хорів, театральних труп, беруть участь у національних та міжнародних фестивалях, конкурсах, концертах, таборах, конференціях та симпозіумах міжетнічного характеру, а також у зустрічах з жінками української діаспори, у виставках та ярмарках народних майстрів.

Особливо важливим є значне залучення жінок до соціально-виховної роботи, до справи розвитку освіти рідною українською мовою та до гуманітарних заходів щодо родин із різними соціальними та матеріальними проблемами. Так само вони активно розгортають діяльність у галузі літератури, в редакціях періодики, радіо і телебачення, у сфері румунсько-українського співробітництва.

Висловлюю всю свою повагу і захоплення діяльністю українських жінок, яка виявляє любов до культури, традицій та звичаїв українців. Дякую матерям та бабусям за збереження етнічної ідентичності та рідної мови в рамках сім'ї, за підтримку нашої громади і за єдність всіх українців!

З особливою повагою,
Голова Союзу українців Румунії,
Депутат Микола-Мирослав ПЕТРЕЦЬКИЙ

